

En högskola för alla

Goda exempel som ökar tillgängligheten och motverkar
diskriminering av studenter med funktionsnedsättning

En högskola för alla

Goda exempel som ökar tillgängligheten och motverkar
diskriminering av studenter med funktionsnedsättning

Universitets- och högskolerådet, september 2019

Kontaktperson: Karin Holmvall

Tryck: E-Print, Stockholm, september 2019

ISBN 978-91-7561-063-4

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Förord	5
Goda exempel för att inspirera	6
Informationsinsatser	8
Samlad information om stöd inför studiestart 	9
Introduktionsdag avdramatiserar kursstarten 	9
Fadderutbildning ska ge nya studenter bättre bemötande 	10
Filmer om särskilt pedagogiskt stöd 	11
Workshop där studenter lär av varandra 	11
Tolkning på högskolan – information till döva och hörselskadade elever 	12
Stöd av mentor	13
Bättre kontinuitet med professionella mentorer 	14
Tryggare mentorer med en mentorskoordinator 	15
Mentor som stöttar från början 	16
Bättre mentorskap med handledningsträffar 	16
Ökad tillgänglighet med mentor och stöd på distans 	17
Ambassadörer ska ge fler studentmentorer 	18
Tillgänglig undervisning och studiesituation	19
Informationsbrev till lärare om studenters anpassningsbehov 	20
Inspelat kursmaterial gör distansutbildning mer tillgänglig 	21
Ljudinspelningar från föreläsningar med smartpen 	21
Studenter kan spela in föreläsningar och lektioner 	22
Kartläggning för bättre stöd under praktiken 	23
Åtgärdsplan ökar studenters möjligheter att klara praktiken 	24
Rum för studenter som behöver lugn miljö 	24
Instruktionsfilmer i verkstäder underlättar maskinhantering 	25
Introduktion och egen lokal underlättar för studenter med Asperger 	26
Skyltning med fokus på tillgänglighet 	27
Studenter har rätt till schemalagda raster 	27
Tillgänglig kurslitteratur	28
Kortare leveranstid för anpassad kurslitteratur 	29
Språkstödsprogram för alla studenter 	29
Scanningsrobot ökar tillgängligheten till kurslitteratur 	30
En talsyntes för högskolan 	31
Introduktion till talböcker på distans 	32

Tillgänglig examination	33
Tentamenscenter för studenter med särskilda behov 	34
Anpassad examination – en punkt i alla kursplaner 	35
Digital salstentamen möter studenters olika behov 	36
Utbildning för tentamensvärdar 	37
Kompetensutveckling för lärare och personal	38
Studentcentrerat lärande ska få fler att klara studierna 	39
Personalutbildningar i tillgänglighet och diskriminering 	40
Inkluderande undervisning – workshop för personalen 	41
Utbildning: Första hjälpen vid psykisk ohälsa 	41
Fem filmer: Att plugga med dyslexi 	42
Undervisa tillgängligt – en folder 	42
Organisation och struktur som funkar	43
Handläggningsordningen – en grund för bra stöd 	44
Samordnat pedagogiskt stöd ger likvärdigt bemötande 	45
Bättre stöd med kontaktperson 	46
Lättare komma igång med talböcker med ny kontaktväg 	47
Digital mötesplats för studenter med funktionsnedsättning 	47
Ett mer tillgängligt universitetsbibliotek 	48
Lärarnas överenskommelse ger grund för hantering av stöd 	49
Samlat stöd i studieverkstaden Lyktan 	50
"Hjälp till självhjälp" i Studieverkstaden 	51
Andra goda exempel	52
Enkätundersökning som grund för utveckling av stöd 	53
Rethink – en metod för att möta studenters behov 	54
Supported Education – stöd till studenter med psykisk ohälsa 	54
Samverkansinlärning får fler att klara studierna 	55
Anpassningar på program ger studenter stöd i vardagen 	56
Anpassat studie-medel är en tillgänglighetsfråga	57
Fokus på tillgänglighet när CSN tog fram ny webbplats 	58
Rapportering av uppdraget till regeringen	59

Förord

Universitets- och högskolerådet (UHR) fick 2018 i uppdrag av regeringen att sprida goda exempel på genomförda åtgärder för att motverka diskriminering av studenter med funktionshinder och öka tillgängligheten för dessa inom högskolan. I propositionen *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolicen* (prop. 2016/17:188) beskrivs bland annat de skärpta lagkrav om vad som avses med diskriminering och ökade krav på hur lärosätena ska arbeta med systematiskt förbyggande arbete, så kallade aktiva åtgärder, som bakgrund för uppdraget.

För att göra de goda exemplen användbara för många och samtidigt se till att de håller hög kvalitet inrättade UHR en referensgrupp med olika kompetenser och perspektiv. Referensgruppen har på ett avgörande och förtjänstfullt sätt bidragit till uppdraget.

Samlingen består av exempel som lärosätena och några andra myndigheter generöst har delat med sig

av och de utgår från UHR:s kriterier av vad som kännetecknar ett gott exempel.

UHR stödjer högskolornas arbete för att öka mångfalden, skapa lika rättigheter och möjligheter inom högre utbildning och för att arbeta mot diskriminering utifrån alla diskrimineringsgrunder. Genom att sprida goda exempel inom området är det UHR:s förhoppning att inspirera lärosätena och andra aktörer till utveckling av befintliga åtgärder och verksamheter eller skapandet av nya.

Karin Röding
Generaldirektör, UHR

Goda exempel för att inspirera

Allas rätt till utbildning slås fast i flera internationella konventioner som Sverige antagit.¹ Högskolornas insatser för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning är därför viktiga eftersom de kan bidra till att minska skillnaden i utbildningsnivå. Utbildningsnivån är betydligt lägre bland personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen. Andelen personer med funktionsnedsättning mellan 30 och 64 år som har eftergymnasial utbildning är 33 procent, jämfört med övriga befolkningen där andelen är 47 procent.²

Syftet med samlingen goda exempel från högskolesektorn är att inspirera såväl lärosäten som andra aktörer till utveckling av befintliga åtgärder och verksamheter, eller skapandet av nya. Åtgärderna eller verksamheterna ska bidra till ökad delaktighet och tillgänglighet inom högskolan för studenter med funktionsnedsättning och dessutom motverka diskriminering. Allt i syfte att ge alla högskolestudenter möjlighet att utvecklas till sin fulla potential.

1. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter, FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt i FN:s konvention om barnets rättigheter.

2. SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF) 2016/17

Funktionshinderspolitik och reglering

Den svenska funktionshinderspolitiken strävar mot ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsnedsättning. Funktionshinderperspektivet innebär en förståelse för att människor är olika och har varierande funktionsförmåga. Funktionshinder uppstår i mötet mellan individ och omgivning. Detta innebär att en funktionsnedsättning per definition inte behöver leda till bristande jämlikhet och delaktighet.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i ett samhälle med mångfald som grund. För att nå det nationella målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot de fyra områdena:

- principen om universell utformning
- identifiera och åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- förebygga och motverka diskriminering.

Diskrimineringslagen (2008:567) ska motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet

eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. En form av diskriminering är *direkt diskriminering* som innebär att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med till exempel funktionsnedsättning. En annan form av diskriminering är *bristande tillgänglighet* – att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder inte har vidtagits som ger personen en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning.

I diskrimineringslagen finns även bestämmelser om *aktiva åtgärder*. Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att, inom en verksamhet, motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund. För högskolans del innebär det att:

- undersöka om det finns risker för diskriminering, repressalier eller andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten
- analysera orsaker till upptäckta risker och hinder
- vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas
- följa upp och utvärdera arbetet.

Myndigheter har utöver lagen ett särskilt ansvar enligt förordning 2001:526 om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken. De ska utforma och bedriva sin verksamhet utifrån det funktionshinderspolitiska målet vilket bland annat innebär att arbeta med tillgängligheten inom myndighetens verksamhet och att ta hänsyn till målet i uppgift och uppdrag.

De goda exempel som presenteras kan användas av flera och bidra till att öka tillgängligheten och motverka diskriminering av studenter med funktionsnedsättning inom högskolan. Samlingen består av exempel som lärosätena och några andra myndigheter generöst har bidragit med enligt kriterier från UHR, se bilaga 1. Texterna har redigerats och därefter stämts av med respektive kontaktperson. I några fall har UHR valt att presentera snarlika exempel som bedöms innehålla intressanta skillnader. I andra fall har exempel på liknande insatser eller verksamheter förts samman. Insatserna är uppdelade i olika avsnitt baserat på åtgärdens eller verksamhetens karaktär. Insatserna är också kategoriserade utifrån om de ökar tillgängligheten *generellt* (markerade **G**) eller om de i huvudsak är stöd *riktade* gentemot enskilda individer (markerade **R**).

Informations- insatser

Tillgången till information är viktig för alla studenter. För studenter som har en funktionsnedsättning och har behov av särskilt stöd är god och ändamålsenlig information särskilt betydelsefull. Det gäller inte minst inför studiestarten och när studenterna är nya på högskolan. Film, fadderutbildning och introduktionsdagar är några aktiviteter lärosätena genomför för att nå ut till studenterna. I det här kapitlet presenteras dessa och andra exempel på informationsinsatser.

Samlad information om stöd inför studiestart

Det är viktigt att studenter som har behov av särskilt stöd känner till vilka möjligheter som finns. Ett par veckor före terminsstart bjuder Karolinska Institutet därför in till en dag med samlad information om det.

Under dagen får studenterna praktisk hjälp med ansökan om särskilt pedagogiskt stöd och information om hur de ansöker om talböcker. Studenthälsan informerar om kontaktvägar till psykolog, kurator, sjuksköterska och läkare, och om kurser i att motverka problem som prokrastinering, stress och sömnbesvär. Språkverkstaden berättar om vilket stöd de erbjuder när det gäller bland annat akademiskt skrivande och studieteknik. Personal från biblioteket visar appar, talböcker och universitetets resursrum. De tipsar också om tekniska program som studenter kan ha nytta av under studietiden.

Informationsdagen vänder sig i första hand till studenter med en varaktig funktionsvariation, men även andra studenter är välkomna. För att ingen student

som kan behöva stöd ska missa dagen annonseras den brett för alla nya studenter på utbildningarnas webbsidor.

Målgrupp: Alla studenter, särskilt studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Tania Teljstedt, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 08-524 860 04

E-post: tina.teljstedt@ki.se

Högskola/universitet: Karolinska institutet

Liknande verksamhet planeras vid Linnéuniversitetet.

Kontaktperson: Linda Levin, sektionschef

Telefon: 0470-70 85 48

E-post: linda.levin@lnu.se

Högskola/universitet: Linnéuniversitetet

Introduktionsdag avdramatiserar kursstarten

För att avdramatisera kursstarten erbjuder Malmö universitet nya studenter med funktionsnedsättning en introduktionsdag. Dagen har inspirerat till en introduktionsaktivitet för alla studenter.

Sedan 2016 har Malmö universitet arrangerat introduktionsdagar för nya studenter med funktionsnedsättning som har ansökt om stöd. Studenterna får då en presentation av medarbetarna och arbetssätten vid Pedagogiskt stöd, liksom av studenthälsan, studentkåren och biblioteket. Under fikapausen deltar representanter från alla verksamheter för att svara på frågor. Dagen avslutas med att studenterna, tillsammans med studie- och karriärvägledare från respektive fakultet, får en rundvandring på sin institution. Syftet med dagen är att öka tryggheten för studenterna och ge dem möjlighet att få svar på sina frågor.

Introduktionsdagen för studenter med funktionsnedsättning har inspirerat till Tjuvkik – ett introduk-

tionserbjudande för alla blivande studenter, som är ett komplement till uppropet. Målet med Tjuvkik är att studenterna ska känna sig välkomna till universitetet, vara bättre förberedda för sina studier och kunna fokusera på utbildningen redan från start. Förhoppningen är att det också ska underlätta för lärarna.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Jenny Eldh, specialpedagog

Telefon: 040-665 78 03

E-post: jenny.eldh@mau.se

Högskola/universitet: Malmö universitet

Fadderutbildning ska ge nya studenter bättre bemötande

För att skapa gemenskap och trygghet för nya studenter anordnar studentkåren och linjeföreningarna vid Mälardalens högskola en så kallad rookieperiod vid varje terminsstart. Högskolans studentkår och linjeföreningar står som värdar och varje förening har faddrar som välkomnar de nya studenterna.

För att stötta de nya faddrarna anordnar högskolan, genom studenthälsan, studentombudsmannen och kårstyrelsen, en obligatorisk fadderutbildning. Från och med våren 2019 består den av tre kvällsföreläsningar, där varje föreläsning har ett tema och särskilt inbjudna talare.

Den första föreläsningen fokuserar på inkludering och bland andra medverkar samordnaren för pedagogiskt stöd och berättar om bemötande, allmän tillgänglighet och tydlig kommunikation. De andra två föreläsningarna handlar om första hjälpen respektive alkohol- och drogprevention.

Syftet med utbildningen är dels att ge faddrarna ökad trygghet så att de kan bemöta alla studenter på ett inkluderande och icke-diskriminerande sätt. Dels att faddrarna ska få kunskap om högskolans stödfunktioner, för att kunna informera nya studenter om hur de ansöker om stöd och aktuella kontaktpersoner.

Förhoppningen är att utbildningen ska bidra till att ge nya studenter ett ännu bättre bemötande och öka känslan av delaktighet och inkludering.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Marie Bergman, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 021-10 73 96
E-post: marie.bergman@mdh.se
Högskola/universitet: Mälardalens högskola

Filmer om särskilt pedagogiskt stöd

Allt fler studenter vid Uppsala universitet har behov av särskilt pedagogiskt stöd. Många studenter ansöker om stödet först när de studerat ett antal terminer vid universitetet och menar att de inte nåtts av information om att möjligheten finns tidigare.

För att bättre nå de studenter som behöver stöd har studentavdelningen tagit fram korta informationsfilmer på svenska och engelska som lanseras hösten 2019. Filmerna presenterar både vilket generellt stöd som finns och även möjligheten att få särskilt pedagogiskt stöd och hur man som student ansöker om det. Filmerna ska kunna användas av utbildningar, kursledare och informatörer och de ska göra det lättare att ge information upprepat, och inte enbart i samband med terminsstart då det generellt är mycket information för studenterna att ta till sig.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Filmerna:

www.youtube.com/watch?v=8nd4IPEY2Sk&feature=youtu.be

www.youtube.com/watch?v=OBxc-vGjKmo

Kontaktperson: Guri Blomqvist, samordnare för pedagogiskt stöd vid Studentavdelningen

Telefon: 018-471 47 51

E-post: guri.blomqvist@uadm.uu.se

Högskola/universitet: Uppsala universitet

Workshop där studenter lär av varandra

Information, erfarenhetsutbyte och möjlighet att lära av varandra. Det är syftet med den workshop som Södertörns högskola anordnar för studenter med funktionsnedsättning.

Vid workshoppen får studenterna information om studieteknik, att studera med appar och talböcker och om det stöd som högskolan erbjuder. De får också möjlighet att diskutera och utbyta erfarenheter med varandra.

Workshoppen ges vid flera tillfällen per termin och följs alltid upp av en utvärdering. Studenterna får också en sammanfattning av det som diskuterades och av de goda exempel som kom upp.

Tack vare workshoppen lär studenterna av varandra, vilket upplevts som mycket värdefullt. Den har också fördjupat samarbetet mellan högskolans stu-

dieverkstad, talboksbibliotekarier och samordnare av stöd.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Kristin Rosén, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 08-608 51 24

E-post: kristin.rosen@sh.se

Högskola/universitet: Södertörns högskola

Liknande workshoppar för studenter med funktionsnedsättning finns vid Högskolan i Gävle.

Kontaktperson: Sofia Alfredsson, samordnare för pedagogiskt stöd

E-post: sofia.alfredsson@hig.se

Högskola/universitet: Högskolan i Gävle

Tolkning på högskolan – information till döva och hörselskadade elever

Vad kan en döv eller hörselskadad student förvänta sig av en tolk? Vid Stockholms universitet har tolkarna upplevt att studenter haft en orealistisk bild av det. För att öka medvetenheten och rekrytera studenter ger universitetet sedan 2017 den riktade heldagskursen *Tolk användning och tolksituationens påverkan på samtalet* för elever vid Riksgymnasiet för döva och hörselskadade i Örebro. Kursen ges som ett delmoment i riksgymnasiets kurs i svenskt teckenspråk – aktiv tvåspråkighet, 100 poäng, och består av en två timmars föreläsning och en tre timmars workshop.

Föreläsningens övergripande tema är att tolkning handlar om samarbete och den tar upp vad det innebär att studera med tolk på högskolan, vilken service som finns och vilka tolkmetoder som erbjuds. Eleverna får också veta mer om simultantolkningens möjligheter och begränsningar och vad tolk och student kan göra för att undanröja hinder i kommunikationen.

Föreläsningen är teoretisk, men innehåller även filmade exempel som eleverna får reflektera över med

hjälp av interaktiva, digitala hjälpmedel. I workshoppen får eleverna själva genomföra två övningar i simultantolkning, följt av diskussioner kopplat till föreläsningens innehåll.

Målet är att kursen ska leda till att fler döva och hörselskadade gymnasieelever påbörjar högre studier och att de då har en bättre förståelse för hur tolkning fungerar på universitet och högskolor.

Från och med 2020 ger Stockholms universitet motsvarande kurs för döva och hörselskadade elever på gymnasieskolor i Stockholms län.

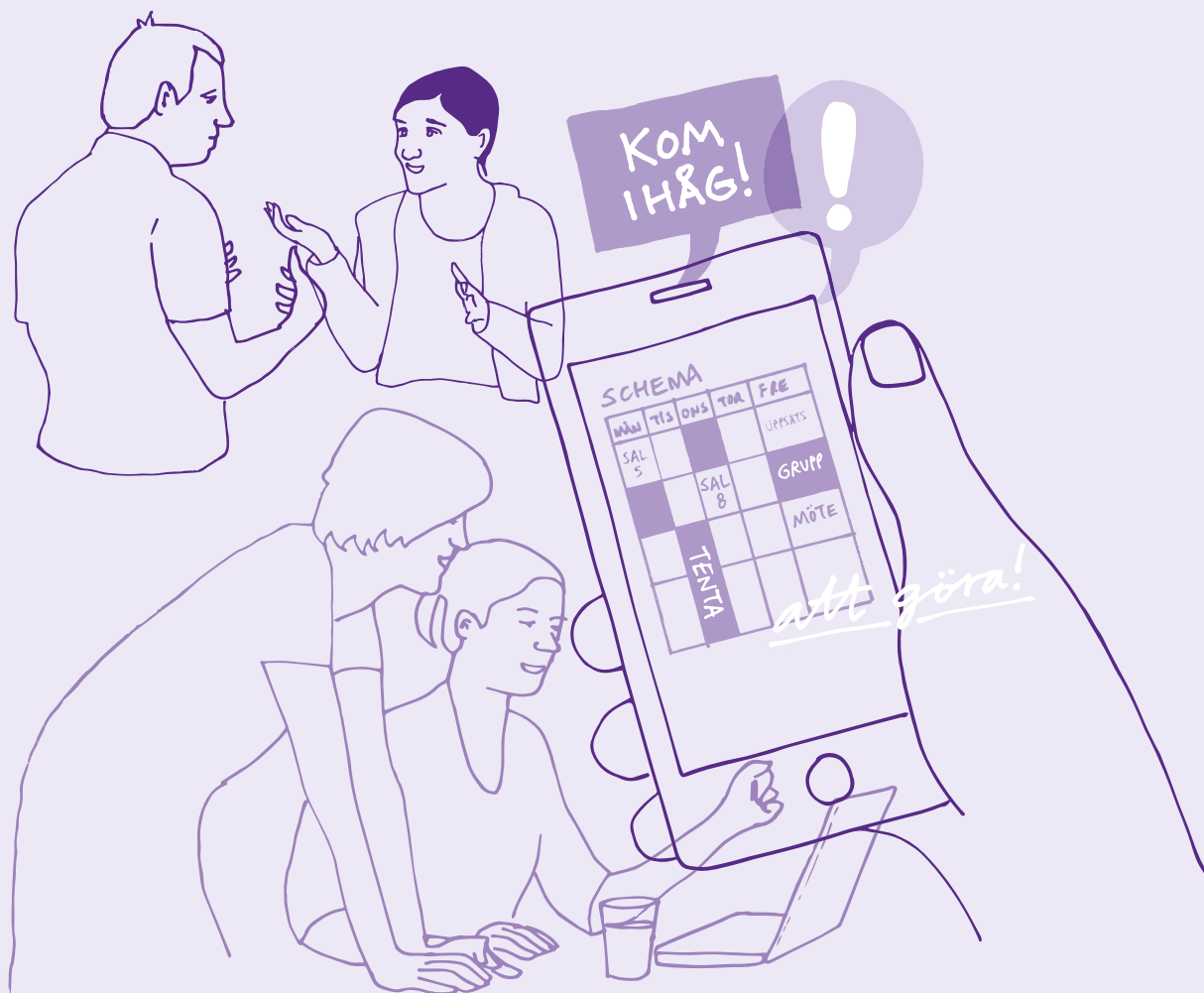
Målgrupp: Döva och hörselskadade gymnasieelever

Kontaktperson: Tord Rådahl, sektionschef Sektionen för utbildningstolkning
Telefon: 070-422 15 00
E-post: tord.radahl@su.se
Högskola/universitet: Stockholms universitet

Stöd av mentor

En mentor kan stötta, vägleda och inspirera, vilket kan vara avgörande för studenter med funktionsnedsättning. I det här avsnittet finns goda exempel på hur lärosäten arbetar för att kunna erbjuda studenter en väl fungerande mentorsverksamhet. Det kan handla om att hitta effektiva arbetssätt, hålla en god kvalitet och rekrytera mentorer med rätt kompetens.

Bättre kontinuitet med professionella mentorer

Mittuniversitetet hade 2015 en svag organisation när det gäller mentorsstöd. Universitetet beslutade därför att anställa mentorer mer professionellt för att öka tillgängligheten och få bättre kontinuitet i verksamheten.

Mentorsstöd ges vid Mittuniversitetet till studenter med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, psykiatriska diagnoser och i vissa fall till dyslektiker. 2015 hade universitetet några timanställda mentorer och i övrigt stod studenter, i mån av tid, för stödet. Det innebar svårigheter med kontinuiteten. Studenter i behov av stöd fick ofta en ny mentor om en student avsåg sig arbetet, vilket skapade oro. Vid sidan av samordnaren fanns heller ingen fast punkt för studenter att vända sig till vid akut behov av stöd.

För att förbättra tillgängligheten, kontinuiteten och ge studenterna en tydlig kontaktpunkt beslutade universitetet att anställa mentorer mer professionellt. De nya mentorerna fick titeln handledare för pedagogiskt stöd.

Satsningen har gett många positiva effekter:

- det går åt mindre tid och resurser när samordnarna inte ständigt behöver leta efter nya mentorer och rekrytera och lära upp dem.
- kontinuiteten i verksamheten har förbättrats – en student kan nu ha samma handledare under hela sin studietid.
- eftersom handledarna är på plats har kontakterna mellan handledare och student blivit mer effektiva.
- tiden från det att en student får beslut om stöd tills att stödet verkställs har blivit kortare.
- handledarna är utbildade och professionella och kan anpassa mentorsinsatsen utifrån studentens behov.

- handledarnas kompetens ökar successivt genom erfarenhet och fortbildning.
- handledargruppen har möjlighet att diskutera gemensamma problem och vara en resurs för varandra.
- möjligheter att följa upp har förbättrats.

Idag har Mittuniversitetet fem anställda handledare för pedagogiskt stöd, som sammanlagt tjänstgör 320 procent. De har olika utbildningsbakgrund och kompetenser: en folkhälsovetare, en rehabvetare, en med magisterexamen i psykologi, en beteendevetare med inriktning mot pedagogiskt stöd och en ämneslärare. Därutöver har universitetet en samordnare för hela verksamheten pedagogiskt stöd vid funktionsnedsättning.

Målgrupp: Studenter med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning respektive psykisk ohälsa

Kontaktperson: Kent Sjöberg, avdelningschef
Telefon: 010-142 88 73
E-post: kent.sjoberg@miun.se
Högskola/universitet: Mittuniversitetet

Liknande verksamhet med heltidsanställda mentorer finns även vid Stockholms universitet.

Kontaktperson: Åsa Ferm, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 08-16 21 23
E-post: asa.ferm@su.se
Högskola/universitet: Stockholms universitet

Tryggare mentorer med en mentorskoordinator

Under flera år såg Linköpings universitet en stor ökning av antalet studenter med behov av mentorsstöd i studierna. Därför anställdes 2016 en mentorskoordinator, på deltid, med uppdrag att arbeta fokuserat med just detta.

Linköpings universitet erbjuder studenter med neuropsykiatriska och/eller psykiska funktionsnedsättningar pedagogiskt stöd i form av en mentor. Även andra studenter kan få stöd, om de har en dokumenterad funktionsnedsättning som medför svårigheter att planera och strukturera sina studier.

Mentorskoordinatorns uppgift är att arbeta fokuserat med mentorsstödet, vilket innebär att aktivt rekrytera, utbilda och handleda mentorer. Koordinator deltar i starten av ett mentorskap, hjälper till med att sätta ramarna och finns tillhands för både mentor och student under samarbetet. I rollen ingår också att informera studenter och presumtiva studenter om pedagogiskt stöd och att informera universitetets personal och externa samarbetspartners.

Tack vare mentorskoordinatorn upplever universitetet att det har blivit lättare att hitta och rekrytera mentorer. Eftersom mentorerna får tillgång till utbildning och handledning blir de också tryggare i sitt arbete, vilket är en vinst både för mentorerna, studenterna och universitetet.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning och högskolepersonal

Kontaktperson: Malin Nestor, mentorskoordinator/
leg. arbetsterapeut
Telefon: 013-28 28 50
E-post: malin.nestor@liu.se
Högskola/universitet: Linköpings universitet

Liknande verksamhet med mentorskoordinatorer finns även vid Linnéuniversitetet.

Kontaktperson: Linda Levin, sektionschef
Telefon: 0470-70 85 48
E-post: linda.levin@lnu.se
Högskola/universitet: Linnéuniversitetet

Mentor som stöttar från början

För att stödja studenter med neuropsykiatriska variationer och psykisk ohälsa i studierna erbjuder Chalmers tekniska högskola stöd av mentor en till två timmar per vecka.

Mentorstödet syftar till att student och mentor ska hitta strategier för hur studenten kan strukturera, prioritera och veckoplanera sina studier. Studenten får även stöd i att orientera sig fysiskt på Chalmers och på högskolans digitala plattformar. Genom att studenterna får tillgång till mentorsstöd redan i början av studierna får de bättre förutsättningar att fokusera på studiernas innehåll.

Målgrupp: Studenter med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning respektive psykisk ohälsa

Kontaktperson: Heidi Wåxberg, funkasamordnare
Telefon: 072-983 90 65
E-post: heidiw@chalmers.se
Högskola/universitet: Chalmers tekniska högskola

Bättre mentorskap med handledningsträffar

Att vara mentor är ett krävande uppdrag som väcker många frågor och tankar. Därför erbjuder Chalmers tekniska högskola sina mentorer handledning i grupp. Chalmers rekryterar studenter som är på sitt andra läsår och pensionerade lärare till mentorer. Mentorerna erbjuds fyra handledningstillfällen i grupp per läsår – tillfällen som vanligen är fullbokade och uppskattade. Vid träffarna finns möjlighet att lyfta svåra frågor och tankar, men även goda exempel.

Läsåret 2018/2019 har en särskild prioritet varit att behålla studentmentorerna efter att de tagit examen. De får då ett högre arvode och möjlighet att även fortsättningsvis delta vid handledningsträffar. Tanken är att dessa mentorer ska ge tips inför yrkeslivet, framförallt till studenter med neuropsykiatriska funktions-

variationer. Intresset bland nyutexaminerade att fortsätta som mentor har varit stort.

Målgrupp: Mentorer

Kontaktperson: Heidi Wåxberg, funkasamordnare
Telefon: 072-983 90 65
E-post: heidiw@chalmers.se
Högskola/universitet: Chalmers tekniska högskola

Liknande utbildning för professionella mentorer och anställda studentmentorer finns även vid Högskolan i Gävle.

Kontaktperson: Sofia Alfredsson, samordnare för pedagogiskt stöd
E-post: sofia.alfredsson@hig.se
Högskola/universitet: Högskolan i Gävle

Ökad tillgänglighet med mentor och stöd på distans

En interaktiv, webbaserad distanskurs om att planera och organisera sina studier. Det erbjuder Karolinska institutet sedan flera år studenter med behov av stöd.

Distanskursen SMART Studying är i första hand framtagen för studenter med neuropsykiatriska funktionsvariationer, men den har visat sig användbar för fler grupper. Kursen erbjuds idag alla studenter som har en varaktig funktionsvariation som medför problem med att planera och organisera sina studier.

Kursen ges under tolv veckor och bygger på kognitiv beteendeterapi (KBT). Den fokuserar på områdena arbetsminne, organisering, uppskjutande, uppmärksamhet och studieteknik.

Studenterna får lära sig hur de kan använda sin egen smartphone och dator för att organisera sina studier, förbättra uppmärksamheten och hitta den studierutin som passar dem bäst. Kursen tar upp hur man kan koppla en elektronisk kalender till sin smartp-

hone/dator och använda påminnelser, att-göra-listor och appar för att strukturera studieuppgifter och förbättra koncentrationen. Via en meddelandeapplikation som finns tillgänglig som app får studenten också stöd av en legitimerad psykolog som fungerar som personlig mentor.

Förutsatt att studenten är motiverad att göra en förändring ger kursen verktyg för en fungerande studietid.

Målgrupp: Alla studenter som behöver verktyg för att kunna planera och organisera sina studier

Kontaktperson: Tania Teljstedt, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 08-524 860 04
E-post: tina.teljstedt@ki.se
Högskola/universitet: Karolinska institutet

SCHEMA HT 19

MÅN	TIS	ONS	TOR	FRE
SAL 5				UPPSATS
		SAL 8		GRUPP
				MÖTE

TENTA

Ambassadörer ska ge fler studentmentorer

På Göteborgs universitet fungerar studenter som mentorer för andra studenter. Ett önskemål från studenter med behov av stöd är ofta att mentorn ska läsa på en liknande utbildning som dem själva. För att öka möjligheterna till det har universitetet genomfört en pilotverksamhet med mentorsambassadörer.

Studenter vid Göteborgs universitet som har en funktionsnedsättning som påverkar förmågan att strukturera och planera studierna erbjuds stöd i form av en mentor. En mentorskoordinator ansvarar för att studenter får tillgång till en mentor och för att rekrytera, utbilda och stödja mentorerna. Mentorn är i regel en annan student som kommit en bit i sin utbildning och som själv anmält intresse för uppdraget.

Ofta vill studenter med behov av stöd att deras mentor ska läsa på en utbildning som liknar deras egen. Det innebär att mentorer behöver rekryteras från alla fakulteter, men intresset varierar. Inom en del utbildningsområden har det varit svårt att rekrytera mentorer trots regelbundna och omfattande insatser.

Mot bakgrund av det beslutade universitetet 2018 att genomföra ett pilotförsök med mentorsambassadörer. Tre studentmentorer från olika fakulteter utsågs till ambassadörer, med målet att öka intresset för uppdraget och rekrytera mentorer från utbildningar där de traditionellt sett varit svåra att få tag på.

Mentorsambassadören ska, utifrån respektive fakultets förutsättningar, synliggöra mentorsverk-

samheten i olika sammanhang. Ambassadören representerar verksamheten inom sin egen fakultet, informerar om uppdraget och medverkar vid universitetets och studentkårernas gemensamma informationstillfällen. Ambassadören genomför också uppsökande verksamhet för att hitta specifika kommunikationskanaler för sin fakultet, och deltar i utvecklingsarbetet när det gäller rekryteringen av nya studentmentorer.

En utvärdering av pilotomgången pågår, men en viss ökning av antalet intresseanmälningar har redan märkts från fakulteter som det tidigare varit svårt att rekrytera mentorer från. En del studenter som anmält intresse har själva nämnt att de fått kännedom om verksamheten och uppdraget genom en mentorsambassadör.

Målgrupp: Studenter med psykisk ohälsa, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning respektive läs- och skrivsvårigheter

Kontaktperson: Victor Hillström, handläggare/
mentorskoordinator
Telefon: 031-786 66 01
E-post: victor.hillstrom@gu.se
Högskola/universitet: Göteborgs universitet

Tillgänglig undervisning och studiesituation

Undervisningen på universitet och högskolor ska vara tillgänglig för alla studenter. Det kan handla om att pedagogiken ska möta studenternas olika behov, god planering och tydlig kommunikation och om tillgänglighet i den fysiska miljön. Kravet på tillgänglighet gäller alla delar av undervisningen, inklusive eventuell praktik. De goda exemplen i det här avsnittet visar hur lärosäten på olika sätt ökat tillgängligheten i undervisningen och studiesituationen för studenter med en funktionsnedsättning.

Informationsbrev till lärare om studenter anpassningsbehov

Det är viktigt att lärare känner till vilka behov av anpassning i undervisningssituationen en student med funktionsnedsättning har. På Högskolan i Jönköping får berörda lärare därför ett informationsbrev om det.

Brevet, som studenten och samordnare för pedagogiskt stöd formulerar tillsammans, tar upp vad som är viktigt att tänka på i undervisningen och i mötet med studenten. Till exempel vid seminarier, grupparbeten, laborationer och verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Brevet säkerställer att informationen når fram till läraren och att studenten, som är expert på sin funktionalitet, är delaktig i hur den utformas.

Informationsbrevet ökar förutsättningarna för att studenten och lärarna känner trygghet i mötet med varandra, genom att lärarna får möjlighet att förbereda sig och skapa en tillgänglig undervisnings- och examinationssituation.

Även individuella möten – oftast med programansvariga – kan förekomma och då informerar programansvarig övriga lärare om behoven.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Emma Pavlov, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 036-10 11 69
E-post: emma.pavlov@ju.se
Högskola/universitet: Högskolan i Jönköping

Exempel på innehåll i ett informationsbrev

På programmet XY har vi en student, AB, som har grav synnedsättning. Vi behöver göra vissa anpassningar i AB:s studiesituation för att hen ska kunna ta del av utbildningen på lika villkor.

Vad kan vi tänka på i undervisningssituationen/vid laborationer:

- *Det skulle göra stor skillnad för AB att i början på varje kurs samtala med hen och göra en tydlig plan kring de moment som ingår i kursen och hur de kan anpassas så att AB kan slutföra uppgifterna – längre tid, laborationer, arbeta hemma om det är lämpligt m.m.*
- *Använd helst svart penna när du skriver på tavlan*
– det är viktigt med stor kontrast.
- *Ge utökad tid för laborationer.*
- *Finns det möjlighet att AB arbetar tillsammans med sin/a medstudenter vid laborationer?*
- *Finns det möjlighet att AB arbetar med vissa uppgifter som genomförs i klassrum, på hemmaplan?*
- *Har vi möjlighet att låna/ge tillgång till programvarorna som används i klassrummet, för hemmabruk?*
- *Tentamen – uppdelning vid 2 alt 3 tillfällen.*
- *Tentamen – pappersformat: en fråga/sida, teckensnitt 14.*
- *Om lärare gör gruppindelning – vänligen se till så att AB och medstudent CD hamnar i samma grupp.*

Ljudinspelningar från föreläsningar med smartpen

Med en smartpen kan studenter spela in det som sägs under en lektion eller föreläsning samtidigt som de skriver. Möjligheten att göra ljudinspelningar underlättar för studenter som har svårt att anteckna.

Smartpen är ett kompensatoriskt hjälpmedel för studenter som har exempelvis dyslexi eller ADHD. Efter inspelningen kan studenten trycka med pennan på något ord i texten och då spelar pennan upp det ljud som spelades in när anteckningen gjordes. Studenten kan i efterhand, i lugn och ro, skriva ned vad föreläsaren har sagt.

Även andra studenter kan ha nytta av en smartpen och ljudinspelning. Ett exempel är en student med svenska som andraspråk som menar att ljudinspelning är ett sätt att både lära sig ämnet och det svenska språket bättre.

Målgrupp: Alla studenter, särskilt studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Lena Wiktorin, samordnare
Telefon: 076-636 50 15
E-post: lena.wiktorin@esh.se
Högskola/universitet: Ersta Sköndal Bräcke högskola

Inspelat kursmaterial gör distansutbildning mer tillgänglig

Programmet Digital design vid Högskolan Kristianstad ges på distans utan några sammankomster. För att öka tillgängligheten spelas samtliga föreläsningar och praktiska genomgångar in för kurserna med inriktning webbt teknik.

Kurserna inom webbt teknik omfattar material som till stor del bygger på programmeringskod. Högskolan Kristianstad spelar in föreläsningarna och genomgångarna med programmet Zoom och de laddas upp och görs tillgängliga för studenterna via kursplattformen Canvas.

För att ta del av materialet där krävs en internetuppkoppling, men studenter har även möjlighet att ladda ner inspelat material, till exempel i repetitionssyfte. Inspelningarna är kompletterade med ett skrivet manus som studenter kan ha bredvid.

Studenterna har varit positiva till inspelningarna som ger dem, som inte kan närvara vid onlinesemi-

narier och laborationer, möjlighet att ta del av genomgångar i efterhand. Möjligheten att ladda ner är även uppskattad av studenter som inte alltid har tillgång till internet.

Målgrupp: Alla studenter, särskilt studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Montathar Faraon, universitetslektor
Telefon: 073-566 97 27
E-post: montathar.faraon@hkr.se
Högskola/universitet: Högskolan Kristianstad

Studenter kan spela in föreläsningar och lektioner **G** **R**

En del studenter med funktionsnedsättning har behov av att spela in lektioner. Kan upphovsrättslagen stå i vägen för möjligheten att göra det? Nej, är slutsatsen efter att Handelshögskolan utrett saken.

På Handelshögskolan har det, med hänvisning till upphovsrätt, funnits ett visst motstånd från lärare mot att studenter spelar in lektioner. Högskolan gjorde därför en utredning, som visade att upphovsrättslagen inte kan åberopas i sådana sammanhang.

Studenter som behöver spela in lektioner och föreläsningar för privat bruk har därför rätt att göra det. Studenterna på Handelshögskolan behöver idag inte oroa sig för om de får eller inte får spela in föreläsningar beroende på vem som föreläser.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Isabel Svensson, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 08-736 90 48

E-post: isabel.svensson@hhs.se

Högskola/universitet: Handelshögskolan i Stockholm

Kartläggning för bättre stöd under praktiken ^R

Studenter med funktionsnedsättning kan behöva stöd och anpassningar under sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU). För att öka möjligheten till det har sjuksköterskeprogrammet vid Lunds universitet tittat närmare på den miljö som studenterna möter under sin VFU.

Vid Lunds universitet ska alla studenter på sjuksköterskeprogrammet och röntgensjuksköterskeprogrammet erbjudas ett målsamtal i samband med sin VFU. Ett samtal som är särskilt viktigt för studenter med en problematik som kan medföra svårigheter för studenten att nå kursmålen under VFU:n.

För att förbättra VFU:n för studenter med dyslexi har sjuksköterskeprogrammet och enheten för pedagogiskt stöd gjort en kartläggning. En handläggare från pedagogiskt stöd följde ett par arbetspass på en vårdavdelning – den verksamhet sjuksköterkestudenter möter under sin VFU – och identifierade risker och möjligheter. Ett antal faktorer i den fysiska arbetsmiljön identifierades som problematiska vid dyslexi. Även faktorer som, beroende på studentens typ och grad av dyslexi, skulle kunna underlätta VFU:n identifierades.

Som en följd av den här typen av kartläggning har till exempel en student på röntgensjuksköterskeprogrammet beviljats pedagogiskt stöd under sin VFU. Stödet innebär att studenten innan VFU får möjlighet att observera verksamheten för att lära sig rutinerna. Förberedelseiden är en till två veckor och studenten meddelar själv när hen är redo att starta sin VFU. Under VFU:n genomförs sedan, enligt riktlinjerna, både en vägledande halvtidsdiskussion och en slutbedömning.

Förutom att ge bättre stöd till studenterna har kartläggningarna lett till en större medvetenhet om att studenter med funktionsnedsättning kan behöva stöd även i den praktiska delen av sin utbildning.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Petra Carlsson, biträdande utbildningschef

Telefon: 046-222 72 52

E-post: petra.carlsson@med.lu.se

Högskola/universitet: Lunds universitet

Åtgärdsplan ökar studenters möjligheter att klara praktiken

På sjuksköterskeprogrammets grundnivå och vissa specialistsjuksköterskeprogram, till exempel barnmorskeprogrammet, består runt en tredjedel av utbildningen av verksamhetsförlagd utbildning (VFU). På grund av brist på praktikplatser och att praktiken är en tung post ekonomiskt för många lärosäten har studenter bara möjlighet att göra om sina VFU-kurser en gång.

För studenter som inte uppnår lärandemålen vid sin första praktikperiod har Sophiahemmets högskola därför som rutin att en handlingsplan tas fram. Åtgärdsplanen tar sin utgångspunkt i studentens egen förmåga, med målet att skapa en så optimal andra – och sista – VFU-period som möjligt.

Åtgärdsplanen tas vanligen fram i samverkan mellan studenten själv, examinator, studievägledare och studierektor. Den lokala VFU-samordnaren är också involverad för att hitta en så passande praktikplats som möjligt.

Åtgärdsplanen ligger till grund för studentens fortsatta undervisning. Den innebär bland annat att kontaktläraren, vid sidan av den kliniska VFU-handledaren, finns tillgänglig som coach under hela praktikperioden. Sophiahemmets högskola har även ett kontaktnät med kliniska adjunkter som kan stötta studenterna pedagogiskt. I vissa fall kan åtgärdsplanen även handla om att studenten får längre tid för att genomföra sin VFU.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Louise Eulau, studierektor
E-post: louise.eulau@shh.se
Högskola/universitet: Sophiahemmets högskola

Rum för studenter som behöver lugn miljö

Särskilda rum där studenter som har behov av en lugn miljö kan studera, vila och äta lunch. Det är verklighet på Linköpings universitets campusområden sedan hösten 2018.

De lugna rummen är i första hand tänkta för studenter med psykiska och/eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Campusmiljön är ofta stimmig och rörig och rummen skapades för att studenterna upplevde att det var svårt att hitta lugna lokaler där de kunde studera, vila och äta lunch.

Rummen bedöms som ett pedagogiskt stöd för studenten och finns med i besluten om stöd på grund av funktionsnedsättning. Studenten får tillgång till rummen efter samtal med sin samordnare. I dagsläget finns det två lugna rum och ytterligare ett planeras.

Målgrupp: Studenter med psykisk ohälsa respektive neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

Kontaktperson: Åsa Löwgren, koordinator för studenter med funktionsnedsättning
Telefon: 013-28 28 39
E-post: asa.lowgren@liu.se
Högskola/universitet: Linköpings universitet

Instruktionsfilmer i verkstäder underlättar maskinhantering

På Konstfack finns maskiner och tekniska moment som studenterna behöver lära sig att hantera. Instruktionsfilmer i verkstäderna ger osäkra studenter bättre möjligheter till det.

Vid Konstfacks introduktionskurser får studenterna information om maskinhantering och teknik, men en del studenter behöver repetera vissa moment. I verkstäderna finns därför instruktionsfilmer i anslutning till maskinerna. Filmerna startas med QR-kod och bidrar till ökad säkerhet.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Love Hansson, verkstadschef
Telefon: 08-450 41 00 (växel)
E-post: love.hansson@konstfack.se
Högskola/universitet: Konstfack

Introduktion och egen lokal underlättar för studenter med Asperger

Ensamhet, svårigheter att komma in i studentgemenskapen och många avhopp. Det var verklighet för KTH:s studenter med Aspergers syndrom. För att förbättra situationen genomfördes projektet Rusta – Rätt utvecklat stöd till studenter med Asperger.

För personer med Asperger kan det vara svårt att knyta nya kontakter, be om hjälp eller fråga läraren om något är otydligt. KTH:s samordnare för pedagogiskt stöd märkte att studenterna hade svårt att komma in i gemenskapen och känna tillhörighet. Många var ensamma och missade en stor del av det informella informationsutbytet mellan studenterna. Trots att de flesta studenter med Asperger inte har svårt för ämnena i sig var antalet avhopp också stort.

Mot bakgrund av det bedömdes KTH att det behövdes insatser för att öka denna studentgrupps möjligheter att fullfölja sina studier. Under åren 2014–2017 genomfördes därför projektet Rusta – Rätt utvecklat stöd till studenter med Asperger, i samarbete med Misa AB, Autism- och Aspergerförbundet och med medel från Arvsfonden.

Projektet har resulterat i två konkreta åtgärder:

En särskild lokal

I KTH:s vanliga lokaler är det fullt av studenter överallt, vilket många studenter med Asperger upplever som stressande. En följd kan bli att studenterna inte äter något på hela dagen. En särskild lokal inrättades därför, som studenter med Asperger och liknande problematik kan gå till för att äta lunch och återhämta sig.

Ett introduktionstillfälle

Förberedelser underlättar och sänker stressnivån avsevärt för personer med Asperger. KTH införde därför en informationsdag där nya studenter med Asperger får information inför studiestarten. De får veta mer om hur det kan vara att studera på KTH, träffa en student med Asperger som redan studerar på högskolan och har möjlighet att ställa frågor. De nya studenterna får också gå på rundvandring och se var uppöppet kommer att äga rum.

Projektet mynnade ut i två skrifter, som har distribuerats till högskolor och universitet runt om i landet:

- Studera på högskola och universitet med Aspergers syndrom.
- Att var mentor till studenter med Aspergers syndrom.

Målgrupp: Studenter med Aspergers syndrom

Kontaktperson: Lena Salomonson, gruppchef, vägledning och stöd
Telefon: 08-790 65 35
E-post: lenaas@kth.se
Högskola/universitet: Kungliga tekniska högskolan

Skyltning med fokus på tillgänglighet

Invändigt skyltprogram på Umeå universitet som gör det enkelt för besökare att hitta till lokaler i universitetets byggnader. Skyltprogrammet utgår från Boverkets byggregler och publikation "Riv hindren" från Myndigheten för delaktighet. Det har tagits fram i samarbete mellan kommunikationsenheten, universitetsservice och lokalförsörjningsenheten.

Under arbetet har Kompetenscentrum för tillgänglighet anlitats för rådgivning och granskning av förslagen. Språkrådet vid Umeå universitet har konsulterats i frågor kring namngivning av byggnader, terminologi och översättning.

Förslagets tillgänglighet har utvärderats av en referensgrupp, där tre studenter med olika funktionsned-

sättningar fått ge feedback. Referensgruppens synpunkter har legat till grund för den slutliga justeringen av skyltprogrammet. Arbetet har även redovisats i universitetets tillgänglighetsgrupp.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Cecilia Franzen, lokalplanerare
Telefon: 090-786 50 00
E-post: cecilia.franzen@umu.se
Högskola/universitet: Umeå universitet

Studenter har rätt till schemalagda raster

Schemalagda raster ska inte läsas in och lärare ska inte heller fråga studenterna om de vill det. De reglerna har Enskilda Högskolan Stockholm (EHS) infört för att alla studenter som behöver rast verkligen ska få det.

Det är nog vanligt att kortare raster läses in för att studenter och lärare ska kunna sluta tidigare. Men raster är bra för alla och för en del studenter – till exempel de som har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – är rasterna nödvändiga för att de ska orka hänga med i undervisningen.

I samarbete med studentkåren har ESH därför infört regler om raster. Reglerna innebär att:

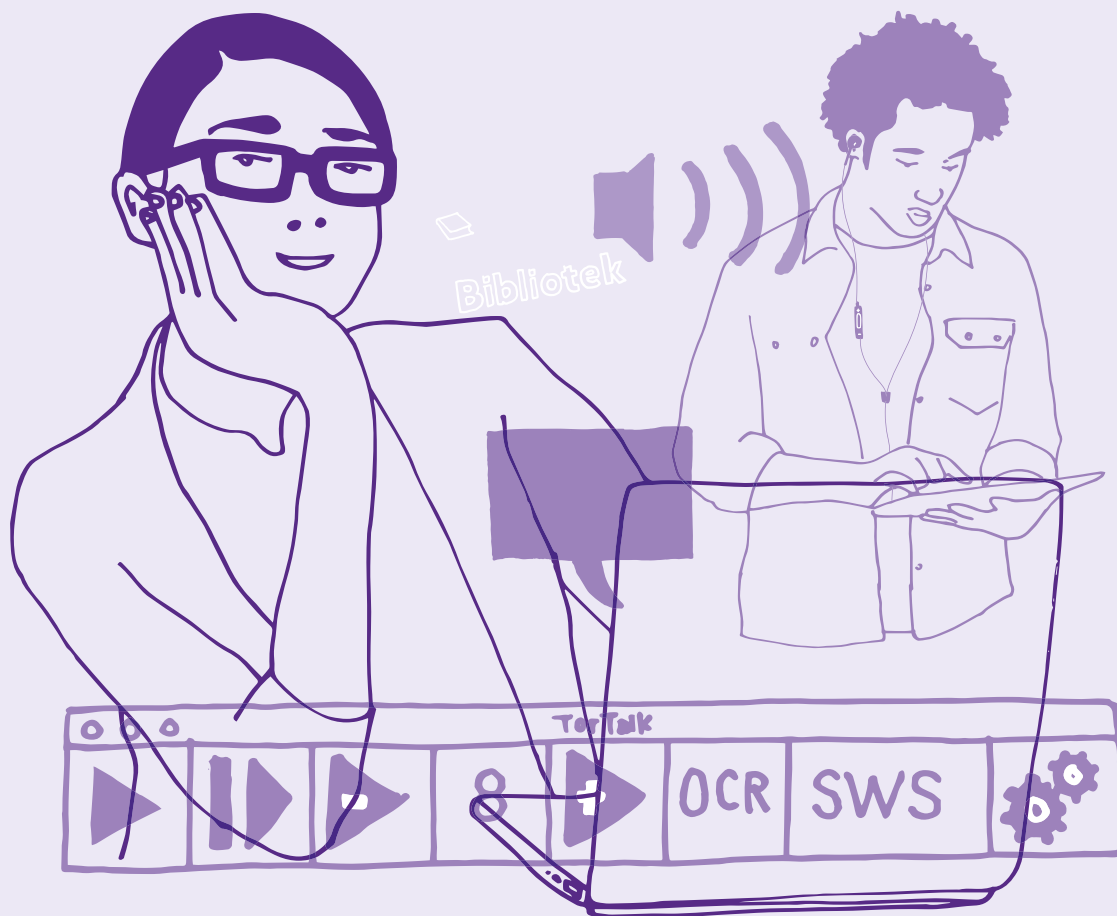
- schemalagda raster inte ska läsas in
- lärare inte ska fråga i klassen om kursdeltagare vill läsa in raster. De som verkligen behöver rasterna vågar ofta inte säga ifrån.

Målgrupp: Alla studenter, särskilt studenter med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

Kontaktperson: Monica Helles, samordnare för pedagogiskt stöd och studievägledare
Telefon: 08-564 357 04
E-post: monica.helles@ehs.se
Högskola/universitet: Enskilda Högskolan Stockholm

Tillgänglig kurslitteratur

Tillgänglig kurslitteratur är en viktig förutsättning för att alla studenter ska kunna genomföra sina studier. Språkstödsprogram, talsyntes och scanningsrobotar är några exempel på digitala verktyg som universitet och högskolor använder för att göra kurslitteraturen mer tillgänglig. I det här kapitlet presenteras dessa och andra exempel på insatser som förbättrar tillgången till anpassad kurslitteratur för studenter med funktionsnedsättning.

Kortare leveranstid för anpassad kurslitteratur

Anpassad kurslitteratur blir ofta klar för sent, enligt studenter som studerar med den. Ett samarbete mellan Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) och två högskolor har lett till att fler studenter snabbare kan få sin litteratur.

Studenter som är i behov av anpassad kurslitteratur beställer den på högskolans bibliotek. MTM anpassar sedan litteraturen till talbok, e-text eller punktskrift. MTM arbetar kontinuerligt med att minska sina produktionstider, men eftersom man enbart kan beställa kurslitteratur efter man blivit antagen till kursen räcker det inte att enbart minska produktionstiderna.

För att ge studenter möjlighet att få sin litteratur snabbare genomförde MTM 2014–2015 projektet Klart till kursstart, i samarbete med Södertörns högskola och Högskolan Kristianstad. Projektet gick ut på att högskolorna beställde kurslitteratur redan innan det fanns en behörig student i behov av boken. Eftersom beställningen kom in i god tid hann böckerna bli klara

tills kurserna startade. Projektet var mycket uppskattat och sedan 2016 är arbetssättet en del av MTM:s ordinarie verksamhet.

Under projekttiden påbörjade MTM även ett arbete med att producera kurslitteratur som bedömdes bli efterfrågad inför nästkommande termin. Det ledde till att fler böcker fanns klara till kursstart. Under 2017 anpassades 21 procent av de nyproducerade titlarna på initiativ av antingen högskolebiblioteket eller MTM, med resultatet att dessa böcker var klara när kurserna startade.

Målgrupp: Studenter med behov av anpassad kurslitteratur

Kontaktperson: Pia Hasselrot, handläggare med nationellt samordningsansvar
Telefon: 08-580 024 77
E-post: pia.hasselrot@mtm.se
Myndighet: Myndigheten för tillgängliga medier

Språkstödsprogram för alla studenter

Olika datorprogram kan underlätta för den som ska läsa och skriva. Vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har alla studenter tillgång till program för rättstavning, talsyntes och elektroniska ordlistor.

SLU har köpt in campuslicenser för programmen, som sedan flera år finns tillgängliga på samtliga studentdatorer och även på de bärbara tentamensdatorerna. Studenterna kan också själva ladda ner och installera programmen på sina privata datorer via SLU:s mjukvarunedladdning. De behöver därmed inte, som tidigare, gå via universitets IT-stöd.

De här tekniska hjälpmedlen underlättar särskilt för studenter med läs- och skrivsvårigheter, men även andra studenter kan ha nytta av dem. Till exempel är talsyntes användbart för alla studenter som ska läsa en text på annat språk än sitt modersmål.

Behovet av särlösningar i form av särskilda resursdatorer minskar genom att programmen finns till-

gängliga både på studentdatorer och privata datorer. Det är särskilt värdefullt för studenter som har läs- och skrivsvårigheter, men som inte blivit utredda och fått en dyslexidiagnos.

Målgrupp: Alla studenter

Information och filmer på SLU:s studentwebb:

<https://student.slu.se/studieservice/studiestod/funka/stod-for-alla-studenter/>

<https://student.slu.se/studieservice/studiestod/funka/Datorprogram/>

Kontaktperson: Ylva Eklind, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 018-67 12 65
E-post: ylva.ekind@slu.se
Högskola/universitet: Sveriges lantbruksuniversitet

Scanningsrobot ökar tillgängligheten till kurslitteratur **R**

Studenter med funktionsvariation har ofta svårt att få sin kurslitteratur i tid. Tack vare en robot som maskinscannar litteratur har Göteborgs universitetsbibliotek kortat produktionstiden för anpassad litteratur.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ansvarar för att producera tillgängliga medier, exempelvis talböcker, i Sverige. Produktionstiden för talböcker är åtta veckor, om boken görs med talsyntes. Böcker som behöver läsas in med mänskligt tal kan ta längre tid att producera.

Det kan därför vara svårt för studenter att få sin litteratur till kursstart, även om de själva planerar studierna i god tid. Till exempel för att institutionen inte lämnar ut litteraturlistan i tid, boken inte publiceras förrän i anslutning till kursstart eller studenten själva väljer litteratur, exempelvis vid uppsatsskrivande.

Ett samarbete mellan olika funktioner vid Göteborgs universitetsbibliotek har förbättrat studenternas tillgång till anpassad litteratur. Med hjälp av en robot som maskinscannar hela böcker har produktionstiden kortats till max sju arbetsdagar.

Biblioteket levererar sedan en OCR-tolkad PDF-fil till studenterna. Den har färre finesser än en talbok i DAISY-format, men är ändå en bra hjälp för många.

Studenterna kan, beroende på vilka behov de har, förstora filen (studenter med synnedsättning), navigera runt med joystick (studenter med rörelsenedsättning i händerna) eller lyssna på den med hjälp av talsyntes.

Detta möjliggörs genom att biblioteket har campuslicenser för ett brett programutbud. Studenterna kan ladda ner såväl förstoringsprogram och talsynteser som rättstavningsprogram till sina egna datorer.

Den förbättrade tillgången till kurslitteratur ökar möjligheten för studenter med funktionsvariation att kunna genomföra sina studier.

Fotnot: Rätten att anpassa medier för studenter som har en läsnedsättning framgår i paragraf 17 i upphovsrättslagen.

Målgrupp: Studenter med behov av anpassad kurslitteratur

Kontaktperson: Charlotta Höckerfors,
universitetsbibliotekarie
Telefon: 031-786 13 54
E-post: charlotta.hockerfors.ub.gu.se
Högskola/universitet: Göteborgs universitet

En talsyntes för högskolan

En talsyntes som fungerar på högskolenivå – det var ett önskemål från studenter och doktorander på Högskolan Väst. Efter tester beslöt högskolan att köpa in en talsyntes som mötte behoven.

En student eller doktorand behöver ta sig igenom stora mängder litteratur. Högskolan Väst rekryterar många studenter som inte kommer från akademikerhem och även studenter med annat modersmål än svenska. Önskemålet om en fungerande talsyntes kom både från studenter med annat modersmål och andra grupper, till exempel pendlare och studenter med diagnoser.

Högskolan beslutade därför att utreda vilken talsyntes som skulle köpas in.

Ett par testgrupper fick prova två olika talsynteser för att se vilken som fungerade bäst på materialet i deras utbildning. En testgrupp bestod av studenter från olika program och en av lärare som testade synteserna på sitt undervisningsmaterial. Även högskolans it-tekniker, personal på biblioteket och samordnare för pedagogiskt stöd deltog i testerna.

Efter en sammanställning av för- och nackdelar föll valet på TorTalk. Högskolan Väst har idag en licens som innebär att alla studenter och anställda fritt kan ladda

ner programmet till sin dator. TorTalk finns även som talsyntes på högskolans tentamensdatorer för studenter med beslut om pedagogiskt stöd.

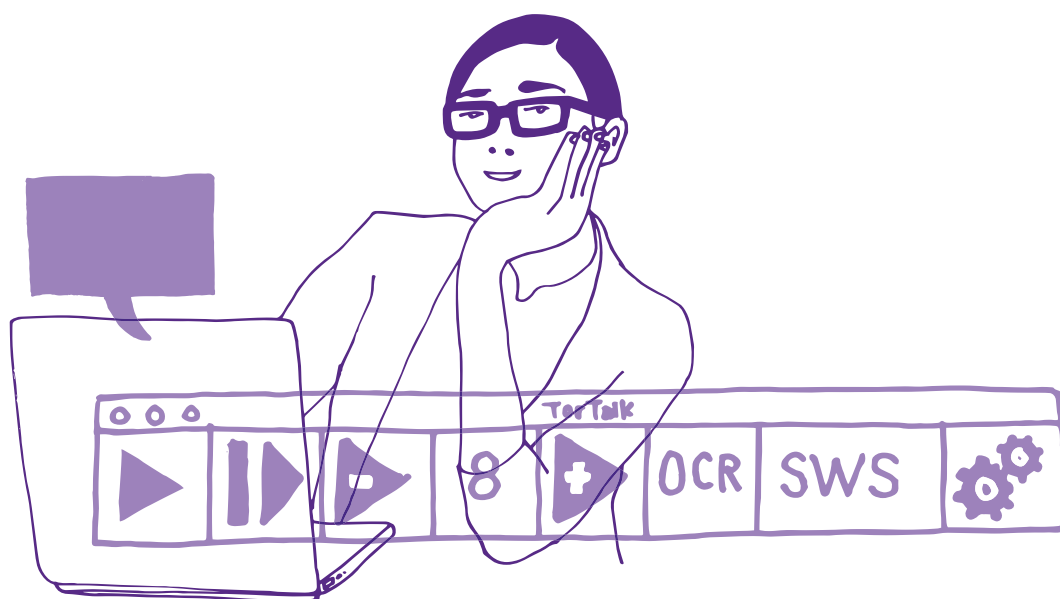
Information om talsyntesen sprids bland annat via högskolans webbplats, på monitorer och displayer, i möten med enskilda studenter och doktorander samt vid informationsträffar. Möjligheten att använda talsyntesen ökar inkluderingen och delaktigheten för alla studenter på högskolan.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Maria Erlander, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 052-022 36 35
E-post: maria.erlander@hv.se
Högskola/universitet: Högskolan Väst

Liknande ställningstagande har gjorts vid Mälardalens högskola. Även där föll valet av verktyg för talsyntes på TorTalk. Detta bland annat eftersom studenter som testade verktyget uppskattade dess funktioner för förståelse av texter på engelska, utbudet av röster med olika uttal samt det användarvänliga gränssnittet.

Kontaktperson: Linda Alfredsson, biblioteksassistent
Telefon: 016-15 36 13
E-post: linda.alfredsson@mdh.se
Högskola/universitet: Mälardalens högskola

Introduktion till talböcker på distans

Distansstudenter som använder talböcker i studierna kan idag få sin talboksintroduktion på distans. Det är möjligt efter att Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) genomfört ett försöksprojekt tillsammans med tre högskolebibliotek.

Studenter som studerar med talböcker behöver ett konto i Legimus, MTM:s digitala bibliotek. Kontot förmedlas av högskolebiblioteket och i samband med registrering har bibliotekarien ett längre introduktionssamtal med studenten. Syftet är att säkerställa att enbart personer med funktionsnedsättning tar del av stödet, och att studenten får den information som behövs för att kunna låna och använda talböcker i studierna.

Modellen skapade problem för distansstudenter som hade svårt att besöka sitt högskolebibliotek. De kunde få ett konto via ett folkbibliotek, men den lösningen innebar merarbete för både studenterna och personalen på högskolebiblioteket.

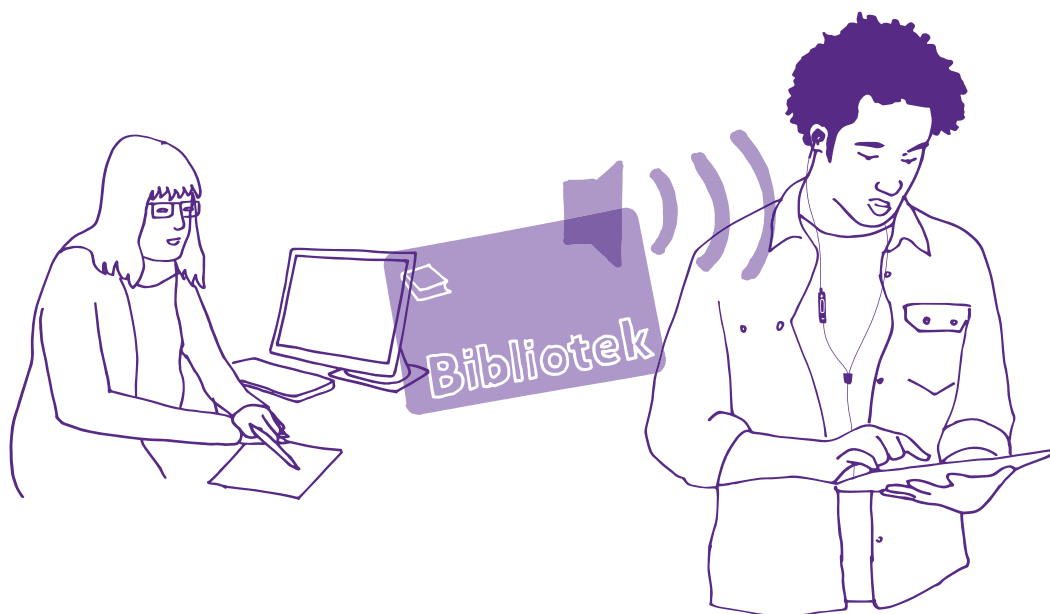
För att undersöka om det skulle vara möjligt att ha introduktionssamtal på distans initierade MTM ett projekt tillsammans med tre högskolebibliotek. Högskolorna fick utföra introduktionssamtalen utifrån sina och studentens förutsättningar. Kraven var att de

skulle vara rättssäkra, följa MTM:s regler samt ge studenten kunskap om hur de lånar och läser talböcker.

Projektet gav positivt resultat och MTM har nu infört introduktionssamtal på distans som en möjlighet för studenter vid alla universitet och högskolor. Ett fåtal studenter utnyttjar möjligheten varje år, men eftersom det är en mycket utsatt grupp är det viktigt att den finns.

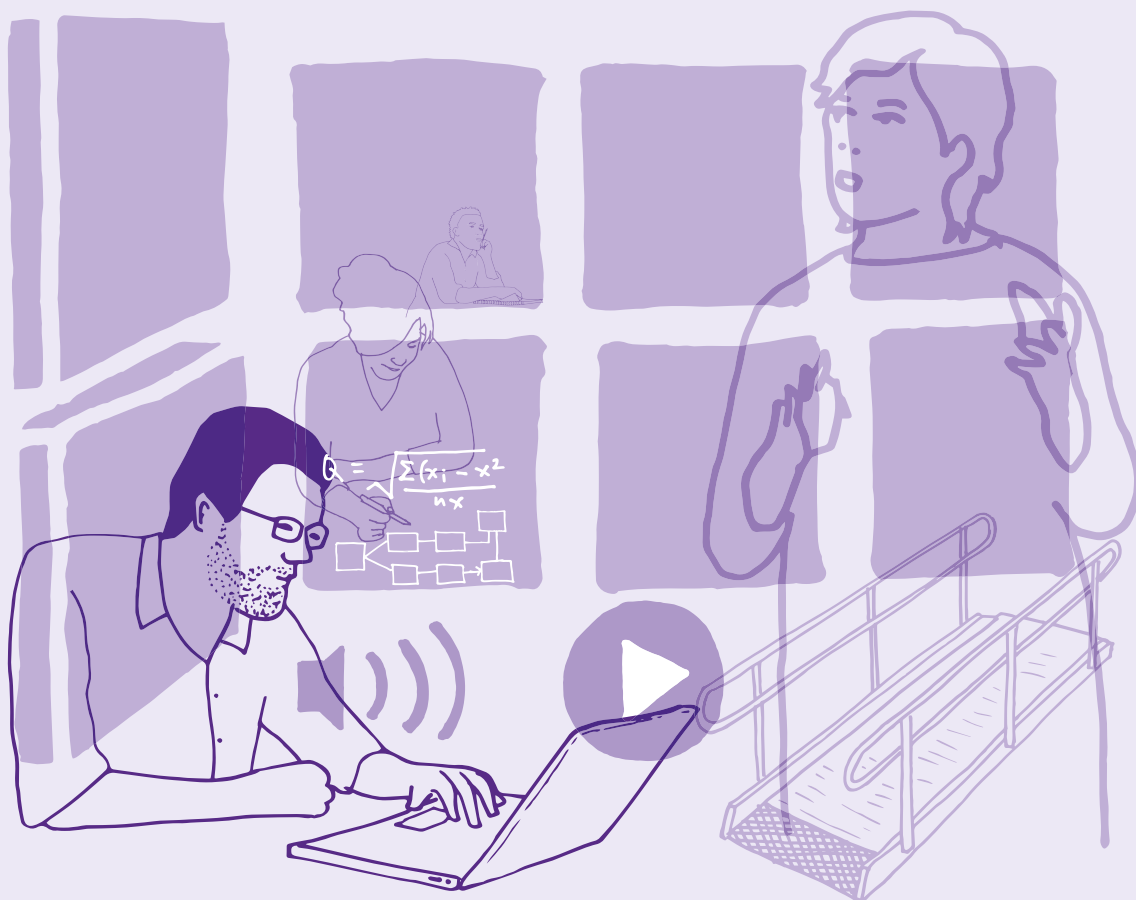
Målgrupp: Distansstudenter med behov av talböcker

Kontaktperson: Pia Hasselrot, handläggare med nationellt samordningsansvar
Telefon: 08-580 024 77
E-post: pia.hasselrot@mtm.se
Myndighet: Myndigheten för tillgängliga medier

Tillgänglig examination

Alla studenter med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att examineras utifrån sina förutsättningar. En tillgänglig examination kan innebära att själva tentamen är anpassad efter en students specifika behov. Det kan även handla om omständigheterna runt tentamenstillfället – till exempel lokalen och det personliga bemötandet. De goda exemplen i det här avsnittet visar på några insatser lärosäten genomfört för att göra examinationer mer tillgängliga.

Tentamenscenter för studenter med särskilda behov ^R

Studenter med funktionsnedsättning har ofta särskilda behov när de ska skriva en tentamen. Vid Uppsala universitet har ett särskilt tentamenscenter lett till både mindre oro och högre tentamensnärvaro bland studenterna.

Tentamenscentret för studenter med särskilda behov stod klart i januari 2017. I lokalen finns tretton enskilda rum och två mindre salar, med tio respektive arton platser. Lokalen är anpassad för att tillmötesgå olika hinder som kan uppstå när studenter med funktionsnedsättningar ska skriva tentamen.

Vid alla platser finns tentamensdatorer som är utrustade med olika programvaror, till exempel rättstavningsprogram och talsyntes. Där finns också höj- och sänkbara skrivbord och ergonomiska kontorsstolar. I de enskilda rummen finns fåtölj alternativt en brits eller soffa. Lokalen är väl ljudisolerad och det är ett begränsat antal tentamensvakter som arbetar där, vilket skapar igenkänning och trygghet.

Lokalen ger studenter med funktionsnedsättning möjlighet att skriva tentamen utifrån sina egna förutsättningar. De kan göra tentamen på dator och ostört i en lugn miljö, och lättare ta en paus och vila eller byta ställning och röra på sig. Det finns också utrymme för att ha med sig en assistent eller skrivstöd, med mera.

Tentamenscentret innebär att universitetet möter många fler nöjda studenter, med mindre oro inför tentamen. Närvaron vid anpassad tentamen har också ökat avsevärt sedan lokalen togs i bruk.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Heléne Andersson, enhetschef vid Enheten för administrativt schemastöd och tentamenssamordning, Byggnadsavdelning
Telefon: 018-471 7490
E-post: helene.andersson@uadm.uu.se
Högskola/universitet: Uppsala universitet

Anpassad examination – en punkt i alla kursplaner

Studenter med funktionsnedsättning kan behöva få sin examination anpassad. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) var bland de första att införa en obligatorisk punkt i alla kursplaner om möjlighet till anpassad eller alternativ examination.

I SLU:s kursplaner står det idag: "Om studenten har ett beslut från SLU om särskilt pedagogiskt stöd på grund av funktionsnedsättning, har examinator rätt att ge ett anpassat prov eller låta studenten genomföra provet på ett alternativt sätt."

Punkten finns med som en standardtext i universitetets mall för kursplaner och kommer därmed alltid med. Kursplanen är – till skillnad från separata riktlinjedokument – juridiskt bindande.

Reglerna måste följas av såväl lärosätenas personal som studenterna. Enligt UKÄ:s uppfattning innebär det att, om examinatorn i ett enskilt fall ska kunna göra undantag från kursplanens föreskrifter om examinationsform och ge möjlighet till anpassad eller alternativ examination på en kurs, måste det finnas stöd för åtgärden i den aktuella kursplanen.

Även ur en pedagogisk och kommunikativ aspekt är det en vinst, eftersom det för varje kurs är väl synligt att den här möjligheten finns.

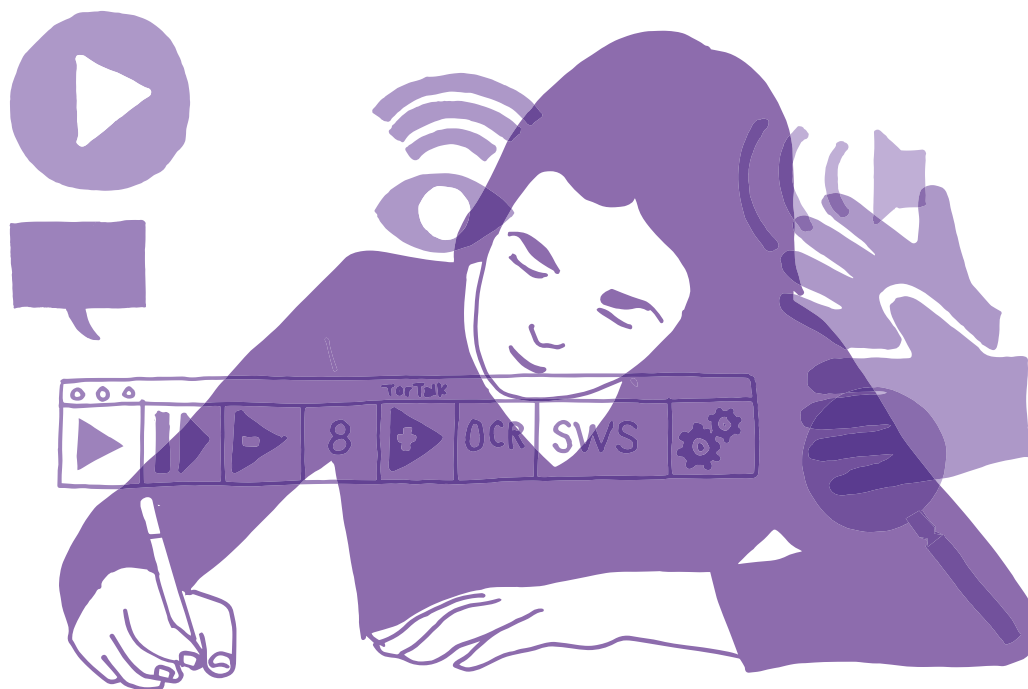
Förändringen presenterades på en utbildningsdag i det nationella samordnarnätverket i februari 2018 (se film nedan). De flesta lärosäten har efter det följt SLU:s exempel med liknande formuleringar i sina kursplaner.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Presentationen på samordnarnätverket:

www.su.se/samverkan/n%C3%A4tverk/nationell-samordnare-f%C3%B6r-s%C3%A4rskilt-pedagogiskt-st%C3%B6d/om-anpassad-examination-i-slu-s-kursplaner-1.375322

Kontaktperson: Johan Torén,
utbildningshandläggare, planeringsavdelningen
Telefon: 018-67 22 19
E-post: johan.toren@slu.se
Högskola/universitet: Sveriges lantbruksuniversitet

Digital salstentamen möter studenters olika behov

Digital tentamen i sal är ett sätt att variera examinationer och ge studenter möjlighet att genomföra salstentamen på lika villkor. Ett utvecklingsarbete vid Örebro universitet har lett till att 17 000 studenter beräknas skriva digital salstentamen 2019.

Sedan vårterminen 2018 arbetar Örebro universitet med att digitalisera salstentamen. En tentamen som skrivs digitalt istället för med papper och penna innebär möjlighet att göra den mer tillgänglig, till exempel genom att frågorna kan innehålla både text och film. Studenter som föredrar att läsa kan göra det, medan studenter som hellre tar till sig information audiovisuellt har den möjligheten. Studenter kan också kombinera de båda sätten.

Systemet för digital salstentamen ger också studenter möjlighet att svara på frågor med en ljudinspelning. För att öka läsbarheten kan de, genom en tillgänglighetsfunktion, ändra storlek på text och bild samt ändra färgsättning och kontrast.

Det faktum att studenterna inte skriver för hand ökar deras anonymitet och underlättar för lärarna när

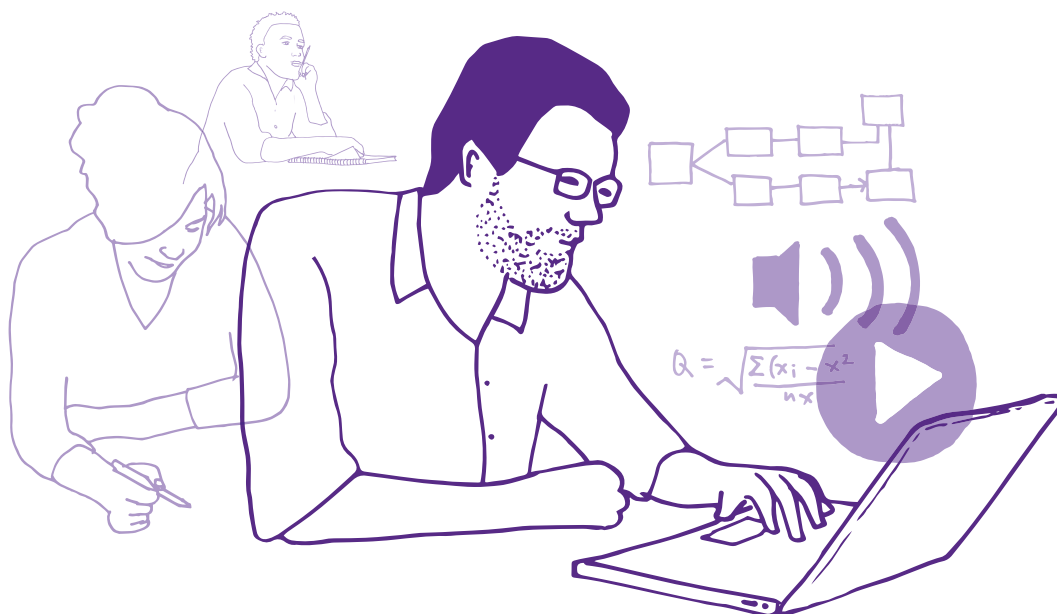
de ska bedöma studenternas kunskaper, vilket bidrar till ökad rättssäkerhet.

En digital salstentamen innebär också att studenter som tidigare, i form av särskilt pedagogiskt stöd, beviljats att få skriva tentamen på dator kan skriva i den ordinarie salen tillsammans med sina kurskamrater.

Med digital tentamen kan tentamina också bli mer interaktiva, genom att lärarna kan använda drag and drop-frågor, rörligt material, ritverktyg, klassificering och rangordning när de skapar den. De pedagogiska utvecklingarna vid Örebro universitet lägger mycket tid på att utbilda lärare att använda det tekniska verktyget och examinationerna i allmänhet. Med rätt kunskap kan lärare skapa en examination som förbättrar tillgängligheten för flertalet studenter.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Sara Tapper, Funka-handläggare
Telefon: 019-30 13 48
E-post: sara.tapper@oru.se
Högskola/universitet: Örebro universitet

Utbildning för tentamensvärdar

En mindre grupp tentamensvärdar med utökad kompetens kring bland annat pedagogiskt stöd. Det har Högskolan i Gävle infört, med målet att tentamensvärdarna ska vara väl förberedda vid anpassad salsskrivning och därmed en ökad trygghet för studenterna.

Satsningen innebär att tentamensvärdarna får möjlighet till mer information och kompetensutveckling, bland annat när det gäller pedagogiskt stöd. Projektet har utvärderats och permanentats då responsen varit positiv och högskolan ser att det finns en styrka och

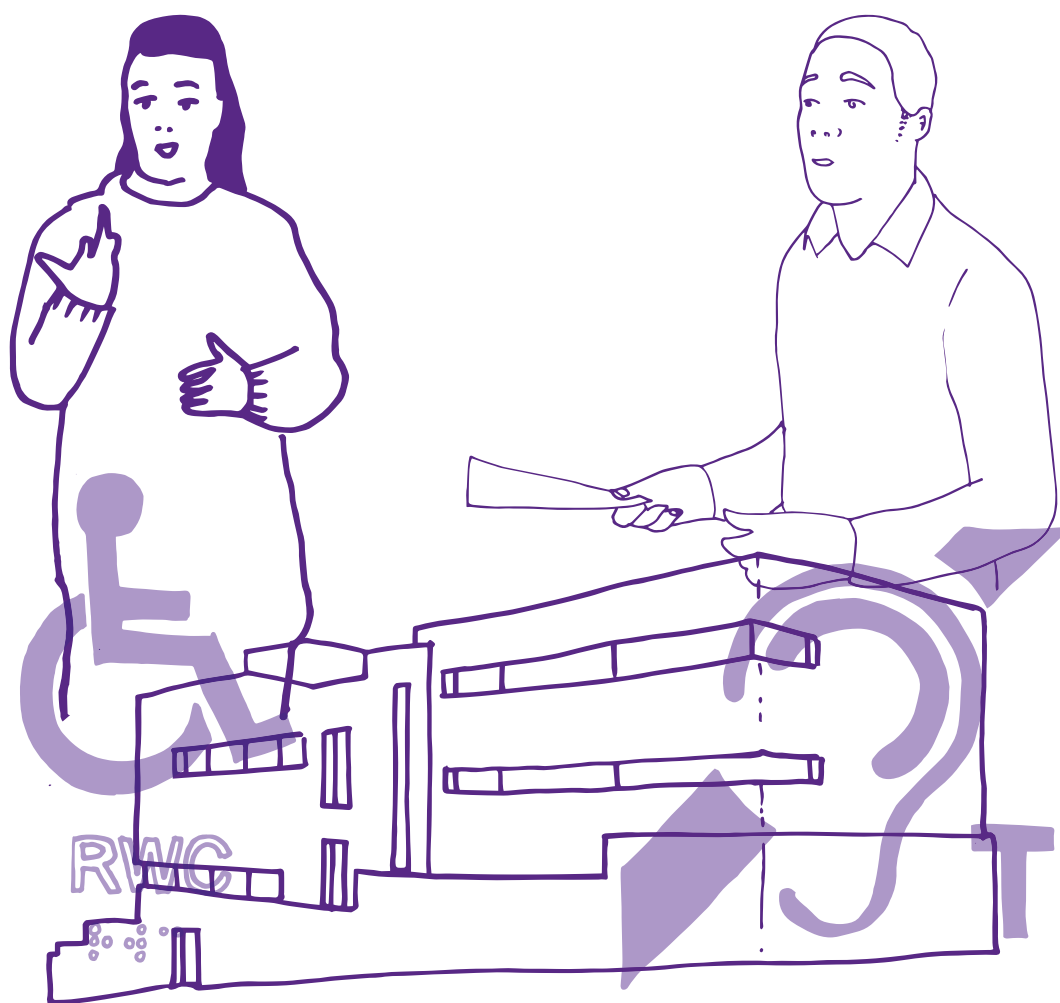
kontinuitet i upplägget som ger bättre förberedda värdar och tryggare studenter.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Lena Fernstedt, schema- och tentamenssamordnare

E-post: lena.fernstedt@hig.se

Högskola/universitet: Högskolan i Gävle

Kompetens- utveckling för lärare och personal

Det är viktigt att lärare och övrig personal känner till och förstår vad som gäller ifråga om funktionsnedsättning, tillgänglighet och diskriminering. Det kräver kompetensutvecklingsinsatser och ofta ett samarbete mellan högskolornas centrala stödfunktioner och institutionerna. De goda exemplen i det här avsnittet visar hur lärosätena på olika sätt arbetar för att öka personalens kompetens när det gäller tillgänglighet och diskriminering.

Studentcentrerat lärande ska få fler att klara studierna

Hur kan lärare på högskolan genom ett studentcentrerat lärande få fler studenter att slutföra studierna? För att öka kunskapen om det ger Högskolan Kristianstad en återkommande kurs för adjunkter och lektorer.

Den högskolepedagogiska temakursen fokuserar på konceptet universell design för lärande (UDL) och hur det kan användas för att nå mångfalden av studenter på högskolan. Till exempel studenter med funktionsvariation, studenter från studieovana hem, äldre studenter och särskilt begåvade studenter. Målet är en utbildning som gynnar alla studenter genom att möta var och ens individuella behov.

Under kursen får lärarna hjälp med att arbeta systematiskt för att skapa en kurs som utgår från individen och implementera UDL i sina kursplaner. Kursen omfattar en veckas heltidsstudier på avancerad nivå. Den kan ges i olika format beroende på vad utbildningarna önskar.

UDL är det mest populära konceptet för att arbeta med universell utformning i utbildning. Metoden bygger bland annat på forskning inom neurovetenskap och

utbildningsvetenskap och är, enligt studier, ett effektivt sätt att möta en mångfald av studenter.

Utvärderingar av kurser och workshoppar samt kvalitativa intervjuer har fått mycket positivt gensvar. Utbildningens effekter kommer att presenteras i en masteruppsats vid Malmö universitet hösten 2019.

Kontaktperson: Pia Häggblom, samordnare
Telefon: 044-250 36 80
E-post: pia.haggblom@hkr.se
Högskola/universitet: Högskolan Kristianstad

Liknande verksamhet finns vid Örebro universitet, där en kurs i UDL från och med höstterminen 2019 kommer att vara obligatorisk för att få högskolepedagogisk behörighet. Kursen kommer också att erbjudas som kompetensutveckling för enskilda lärare, enheter och institutioner vid universitetet.

Kontaktperson: Viveca Olofsson, pedagogisk utvecklare
Telefon: 019-30 38 07
E-post: viveca.olofsson@oru.se
Högskola/universitet: Örebro universitet

Personalutbildningar i tillgänglighet och diskriminering

Det är viktigt att lärare och personal känner till vad som gäller ifråga om funktionsnedsättning, tillgänglighet och diskriminering. För att öka kunskapen om det genomför Mälardalens högskola flera utbildningsinsatser.

Kursen "Högskolan och utbildningsuppdraget" på 2,5 högskolepoäng är obligatorisk för lektorat vid Mälardalens högskola. Kursen ges av högskolans högskolepedagogiska utvecklingsenhet, CeSAM. Sedan höstterminen 2018 medverkar studentombudsman och samordnare för pedagogiskt stöd vid ett av kursens föreläsningstillfällen. De informerar om diskrimineringsgrunder samt stöd och anpassningar i studiesituationen för studenter med funktionsnedsättning.

Dessutom arrangerar CeSAM kursen "Tillgänglig undervisning i högre utbildning" på 2,5 högskolepoäng. Kursens syfte är att skapa förståelse och ge beredskap för att hantera komplicerade lärandesituationer och möten i högskolepedagogiskt arbete. Kursen belyser svårigheter och möjligheter när det gäller tillgänglighet för studenter och tar även upp teoretiska, didaktiska och specialpedagogiska perspektiv. Sedan våren 2019 medverkar samordnaren av särskilt pedagogiskt stöd vid ett kurstillfälle för att informera om rekommendationer om stöd och anpassningar för studenter med funktionsnedsättning. Även svårigheter som studenter själva rapporterat tas upp.

Samordnaren medverkar även vid möten och arbetsplatsträffar för lärare och personal på högskolans akademier för att informera om detta. Då berörs även hur undervisning kan utformas för att öka tillgängligheten och inkluderingen, samt juridiken kring anpassningarna i förhållande till kursplanens lärandemål.

Genom att personalen får ökad kunskap om funktionsnedsättning, tillgänglighet och diskriminering blir de tryggare i hur de kan anpassa sin undervisning. Det är positivt för alla studenter, oavsett om de har en funktionsvariation eller inte. Utbildning av personal minskar risken för att stöd utformas utifrån den enskilda lärarens personliga kunskap och engagemang i frågan. Det minskar också osäkerhet hos lärarna i frågan om hur man kan anpassa examinerande moment.

Kontaktperson: Marie Bergman, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 021-10 73 96

E-post: marie.bergman@mdh.se

Högskola/universitet: Mälardalens högskola

Liknande upplägg för utbildning av högskolans personal finns även vid Högskolan i Jönköping, Högskolan Väst och Högskolan i Borås.

Kontaktpersoner:

Emma Pavlov, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 036-10 11 69

E-post: emma.pavlov@ju.se

Högskola/universitet: Högskolan i Jönköping

Maria Erlander, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 0520-22 36 35

E-post: maria.erlander@hv.se

Högskola/universitet: Högskolan Väst

Linda Borglund, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 0334-35 59 56

E-post: linda.borglund@hb.se

Högskola/universitet: Högskolan i Borås

Inkluderande undervisning – workshop för personalen

Hur kan lärare utforma undervisningen så att den blir inkluderande och motiverande för alla studenter? För att öka medvetenheten om det anordnar Stockholms universitet en återkommande workshop för lärare och annan personal.

För studenter med olika typer av funktionsnedsättningar kan undervisningen fungera mer eller mindre bra, beroende på hur den utformas. En undervisning som, enligt kraven om likabehandling, är anpassad efter studenternas förutsättningar och behov bidrar ofta till att fler slutför sina studier.

Workshopen tar avstamp i det pedagogiska konceptet Universell design för lärande (UDL), som syftar till att alla studenter ska få lika möjligheter att lyckas med studierna. Med utgångspunkt i tre praktiska exempel får deltagarna diskutera lämpliga undervisningsformer, verktyg och formella krav utifrån olika funktionsnedsättningar. Dessutom diskute-

ras hur lärare kan planera undervisningen och skapa en lärandemiljö som är motiverande utan att det innebär mer arbetstid.

I utvärderingarna får workshopen positiv återkoppling och deltagarna upplever att de får med sig saker som de kan tillämpa på den egna institutionen. Att utveckla undervisningen på det här sättet är positivt för alla studenter, men särskilt användbart för dem som har en funktionsnedsättning.

Kontaktperson: Klara Bolander Laksov, föreståndare, Centrum för universitetslärarutbildning (CeUL)
Telefon: 08-120 763 02
E-post: klara.bolander.laksov@edu.su.se
Högskola/universitet: Stockholms universitet

Utbildning: Första hjälpen vid psykisk ohälsa

Hur kan högskolepersonal bemöta och hjälpa studenter med psykiska svårigheter? För att öka kunskapen om det har hela studerandeavdelningen vid Linnéuniversitetet genomgått en utbildning i första hjälpen om psykisk ohälsa.

Utbildningen Mental Health First Aid (MHFA) är en tolv timmarskurs i första hjälpen om psykisk hälsa. Studenthälsan har utbildade instruktörer som erbjuder kursen i första hand till studenter, men även studentkåren, studerandeavdelningen och andra medarbetare som möter studenter i stödsammanhang har utbildats.

Syftet med MHFA är att få bort tabun och minska stigmatiseringen kring psykisk sjukdom genom att öka kunskapen och förståelsen. Kursen lär ut bemötande och hur man kan hjälpa en person med psykiska svårigheter till professionell hjälp. Kursen tar upp bland annat depression, självskade- och självmordsbeteende, ångestsjukdomar, panikattacker, trauma-

tiska händelser, psykossjukdomar, substansbruk, samt vikten av tidig hjälp och hur man lär sig se tecken på ohälsa. Den kräver inga särskilda förkunskaper.

MHFA finns i drygt 20 länder och administreras i Sverige via Nationellt centrum för suicidforskning och prevention (NASP) vid Karolinska institutet. Det finns god evidens för kursen och lokala utvärderingar är mycket positiva.

Kontaktperson: Linda Levin, sektionschef
Telefon: 0470-70 85 48
E-post: linda.levin@lnu.se
Högskola/universitet: Linnéuniversitetet

Fem filmer: Att plugga med dyslexi

Vilka svårigheter upplever studenter med dyslexi i sina studier? Vad kan lärare göra för att förbättra studiesituationen?

För att öka medvetenheten om det bland personalen har Uppsala universitet tagit fram fem korta filmer. Filmerna, som producerats i nära samarbete med studentföreningen Dyslektikerna, beskriver olika undervisningssituationer och hur lärare kan agera för att underlätta vid till exempel seminarier och föreläsningar, examinationer och handledning.

Filmerna används bland annat inom högskolepedagogiska utbildningar och vid olika former av kompetensutveckling. En styrka med formatet är att det ger möjlighet att förmedla personliga studenterfarenheter utan att studenter behöver rekryteras för att prata på varje kurs.

Filmerna har gjort lärare mer medvetna om situationen för studenter med dyslexi och om vikten av att ha en inkluderande pedagogik.

Till filmerna:

www.youtube.com/playlist?list=PLWx3HjGdn1zhgb-PKba_7fJQLYDAeZgM34

Kontaktperson: Thérèse Hartman, pedagogisk utvecklare vid Avdelningen för kvalitetsutveckling
Telefon: 018-471 57 62
E-post: therese.hartman@uadm.uu.se
Högskola/universitet: Uppsala universitet

Undervisa tillgängligt – en folder

En mer tillgänglig lärmiljö – det är målet med foldern "Undervisa tillgängligt" som tagits fram av Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Syftet är att höja kompetensen inom området universell utformning. Foldern är tänkt att fungera som ett stöd i lärares möten med studenter och tar upp vad som är viktigt att tänka på vid de vanligaste funktionsnedsättningarna. Foldern har delats ut till all undervisande personal på högskolan och finns även på intranätet och högskolans webbplats.

Foldern har bland annat resulterat i att lärare tillhandahåller föreläsnings- och undervisningsmaterial till seminarier i förväg via lärplattformen. Det kan vara avgörande för studenter med funktionsnedsättning men kan också gynna hela studentgruppen.

Till foldern:

www.esh.se/download/18.13977bbe1686foeb-odf31494/1560763166058/Undervisa%20till-g%C3%A4ngligt.pdf

Kontaktperson: Lena Wiktorin, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 076 636 50 15
E-post: lena.wiktorin@esh.se
Högskola/universitet: Ersta Sköndal Bräcke högskola

Organisation och struktur som funkar

En god organisation och strukturerade arbetsprocesser effektiviserar lärosätenas stöd till studenter med funktionsnedsättning. Det är också ett sätt att tydliggöra ansvaret internt. De exempel som presenteras i avsnittet handlar om hur organisationen på universitet och högskolor kan förbättra studenternas tillgång till stöd, biblioteksresurser och underlätta viktiga erfarenhetsutbyten med andra studenter.

Handläggningsordningen – en grund för bra stöd

För tio år sedan hade Umeå universitet inga gemensamma riktlinjer när det gäller stöd för studenter med funktionsnedsättning. Idag finns en handläggningsordning med stort fokus på processen kring pedagogiskt stöd samt ansvarsfördelning.

Handläggningsordningen är ett av universitetets regelverk, som ska följas av anställda och studenter. I den senast omarbetade versionen av Umeå universitets handläggningsordning ligger stort fokus på processen för ansökan och beslut om stöd, samt vilka stödåtgärder som erbjuds. Även den ekonomiska och praktiska ansvarsfördelningen inom universitetet tydliggörs, vilket har efterfrågats av institutioner och enheter.

I samband med den senaste revideringen av handläggningsordningen gjordes ett gediget förankringsarbete med institutioner och fakulteter. Den beslutade handläggningsordningens innebörd har sedan kommunicerats till verksamheten, bland annat genom planerade seminarier och efter inbjudan från institutionerna. Även informationen på webben till anställda och studenter har omarbetats och förtydligats.

Dekaner och prefekter har ansvar för att varje program och institution har utsedda kontaktpersoner för studenter med funktionsnedsättning. Sammantaget har detta gett handläggningsordningen bred förank-

ring i verksamheten, med resultatet att den efterföljs väl. Det har i sin tur lett till att anpassningar för studenter med funktionsnedsättning fungerar allt bättre.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

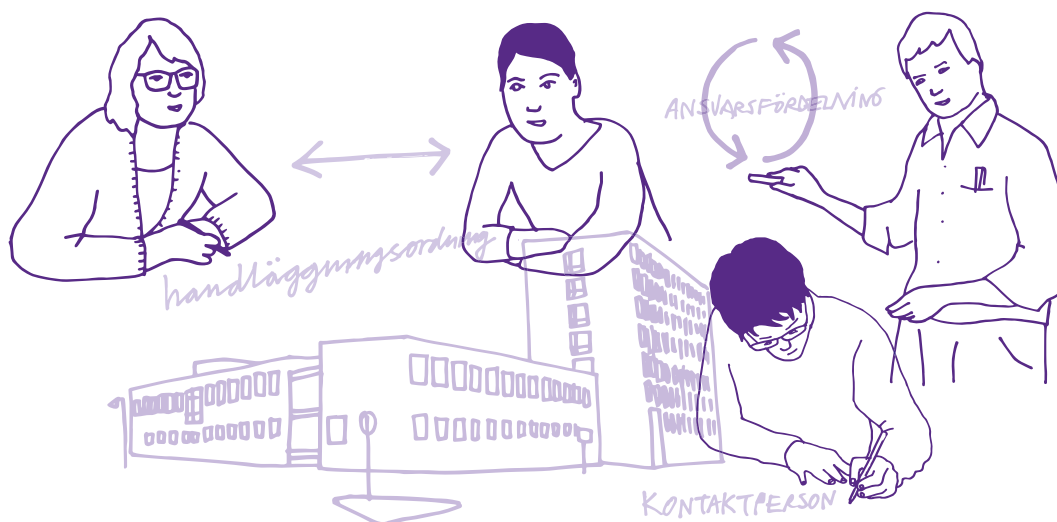
Kontaktperson: Karina Arvidsson, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 090-786 71 18
E-post: karina.arvidsson@umu.se
Högskola/universitet: Umeå universitet

Liknande struktur för arbetet med särskilt pedagogiskt stöd finns vid Högskolan i Borås.

Kontaktperson: Anita Lindahl, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 033-435 42 62
E-post: anita.lindahl@hb.se
Högskola/universitet: Högskolan i Borås

Vid Institutionen för Biologi och Miljövetenskap på Göteborgs universitet har en tydlig handläggningsordning gett ett mer systematiskt arbete i hela kedjan från att en student med funktionsnedsättning antas till mötet med enskilda lärare och stödfunktioner på institutionen.

Kontaktperson: Donald Blomqvist, programrådsordförande
Telefon: 031-786 34 60
E-post: donald.blomqvist@bioenv.gu.se
Högskola/universitet: Göteborgs universitet

Samordnat pedagogiskt stöd ger likvärdigt bemötande

Ett samordnat arbete med pedagogiskt stöd för studenter. Det har Linnéuniversitetet satsat på för att kunna ge alla studenter ett likvärdigt bemötande.

Vid Linnéuniversitetet möter studenter med funktionsnedsättning en samordnare när de ansöker om pedagogiskt stöd. Alla samordnare har utfärdat en processbeskrivning för sitt arbete, som beskriver hur, vad och på vilket sätt deras arbetsuppgifter ska utföras. Beskrivningen bidrar till en samsyn i frågorna och till att ge studenter i behov av stöd ett bemötande och en bedömning som är likvärdig.

Linnéuniversitetet har även renodlade samordnartjänster, för samordnare som arbetar enbart med det

pedagogiska stödet utan andra arbetsuppgifter vid sidan om. Det är positivt både för studenterna och för den personal som efterfrågar expertis kring pedagogiskt stöd.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Linda Levin, sektionschef
Telefon: 0470-70 85 48
E-post: linda.levin@lnu.se
Högskola/universitet: Linnéuniversitetet

Bättre stöd med kontaktperson

En särskild kontaktperson för studenter med funktionsnedsättning, som är en viktig länk mellan studenten och universitet. Det finns vid en av institutionerna på Malmö universitet. Kontaktpersonen bidrar till att förenkla samarbetet mellan berörda funktioner.

När en student med varaktig funktionsnedsättning ansöker om pedagogiskt stöd vid Malmö universitet träffar studenten först samordnaren för pedagogiskt stöd. Efter att studenten fått ett beslut om stöd tar hen kontakt med institutionens kontaktperson för studenter med funktionsnedsättningar.

Kontaktpersonen ansvarar för att, om det behövs, arrangera ett trepartsmöte mellan studenten, kursansvariga och samordnaren för pedagogiskt stöd. Vid mötet får studenten beskriva sina behov i studiesituationen och kursansvariga informerar om kursens eller utbildningens innehåll, moment och examinationsformer. Utifrån lärandemålen diskuteras sedan vilket stöd som behövs och är möjligt.

Samordnaren ger därefter exempel på lämpligt stöd, till exempel i form av:

- anteckningsstöd från kursdeltagare i studiegruppen.
- möjlighet att spela in föreläsningar.
- föreläsningsmaterial som skickas i förväg till studenten via e-post eller anslås på kurssidan.
- delad salstentamen, det vill säga möjlighet att skriva vissa frågor vid olika tillfällen.
- enskild lokal vid tentamen med möjlighet att skriva på dator.
- förlängd tid vid skriftliga examinationer.

Vid behov anordnas trepartsmöten inför varje terminsstart för att diskutera lämpligt pedagogiskt stöd utifrån kursinnehåll och examinationsform.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Eunice Moon, specialpedagog
Telefon: 040-665 73 06
E-post: eunice.moon@mau.se
Högskola/universitet: Malmö universitet

Lättare komma igång med talböcker med ny kontaktväg

En ny kontaktväg som ger studenter möjlighet att enkelt boka tid hos talboksservice. Det har universitetsbiblioteket vid Södertörns högskola infört för att underlätta för studenter att snabbt få sina talböcker.

Genom ett webbformulär, som kan fyllas i redan under mötet med samordnaren för pedagogiskt stöd, kan studenterna boka tid hos talboksservice. Studenterna fyller i sina personuppgifter, kontaktuppgifter och ger ett par förslag på dagar och tider då de kan komma på talboksintroduktion hos en talboksbibliotekarie.

Formuläret gör det lättare för studenter att snabbt få sina talböcker och det har även bidragit till färre mejl som skickas fram och tillbaka.

Formuläret används även av den övriga bibliotekspersonalen då en student frågar efter talböcker. Om

någon inte vill använda formuläret tar bibliotekspersonalen emot studentens kontaktuppgifter och vidarebefordrar dem till talboksbibliotekarierna. På så vis blir det talboksbibliotekariernas uppgift att ta kontakt med studenten. Tidigare hänvisades studenterna till att själva kontakta talboksservice via e-post.

Målgrupp: Studenter med behov av talböcker eller punktskriftsböcker

Kontaktperson: Moa Stockstad, talboksbibliotekarie
Telefon: 08-608 40 63/08-608 40 16
E-post: moa.stockstad@sh.se
Högskola/universitet: Södertörns högskola

Digital mötesplats för studenter med funktionsnedsättning

På Högskolan Väst har studenter med funktionsnedsättningar länge haft önskemål om att få kontakt med andra studenter med diagnoser. I samband med att en ny lärplattform infördes skapades därför en särskild digital mötesplats för dem.

Syftet med mötesplatsen, som ligger i lärplattformen Canvas, är att studenter med funktionsnedsättningar ska kunna hitta varandra och utbyta erfarenheter. Information om bland annat stöd, studietips och föreläsningar kan också publiceras där.

Mötesplatsen lanserades i liten skala våren 2019 och kommer att vara i fullt bruk inför höststarten. Per-

sonalen som arbetar med studenter med funktionsnedsättningar kommer aktivt att arbeta med mötesplatsen.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Maria Erlander, samordnare för pedagogiskt stöd
Telefon: 052-022 36 35
E-post: maria.erlander@hv.se
Högskola/universitet: Högskolan Väst

Ett mer tillgängligt universitetsbibliotek

Fler höj- och sänkbara skrivbord, ett resursrum med anpassad utrustning samt ett strukturerat arbete med bemötande och normkritik. Det är några åtgärder som universitetsbiblioteket vid Karlstads universitet vidtagit för att göra biblioteket mer tillgängligt.

Universitetsbiblioteket har genomfört flera insatser för att biblioteket ska bli mer tillgängligt, såväl fysiskt som socialt och pedagogiskt. Åtgärderna är viktiga för alla studenter, men särskilt betydelsefulla för studenter med en funktionsnedsättning.

Fler höj- och sänkbara bord

Antalet höj- och sänkbara skrivbord har ökat, bland annat vid grupparbetsplatser, i tyst läsesal och vid sökstationer.

Bemötande och normkritik

Personalen har, genom seminarier och workshoppar, fått kompetensutveckling i bemötande och normkritik och därigenom blivit mer medveten om dessa frågor.

Resursrum med anpassad utrustning

Ett tyst rum har inrättats för studenter med särskilda behov, till exempel synnedsättning, hörselnedsättning, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och dyslexi eller specifika läs- och skrivsvårigheter. Rummet är utrustat med bland annat höj- och sänkbara bord, ståmattor, talsyntes och förstoringsapparater.

Skrivhandledning

Biblioteket har infört en permanent verksamhet där studenter kan få hjälp med sitt akademiska skrivande. Alla är välkomna oavsett nivå och det finns utökad skrivhandledning för studenter med behov av särskilt pedagogiskt stöd. Studenter kan även få hjälp med lästeknik och med att strukturera sin uppsats.

Talböcker

I biblioteket finns även personal som hjälper studenter med talböcker och stödprogram.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Jakob Harnesk, biblioteksdirektör
Telefon: 054-700 15 41
E-post: jakob.harnesk@kau.se
Högskola/universitet: Karlstads universitet

Lärarnas överenskommelse ger grund för hantering av stöd ^R

På Högskolan i Jönköping kan studenter bli rekommenderade pedagogiskt stöd, som det är upp till läraren att fatta beslut om. För att skapa bättre förutsättningar för studenterna har ett av lärarlagen kommit överens om att i möjligaste mån följa samordnarens rekommendationer om särskilt pedagogiskt stöd.

Vid Högskolan i Jönköping fattar samordnaren beslut om att bevilja studenter pedagogiskt stöd när det gäller till exempel anpassningar vid salstentamen och eventuellt stöd av mentor. Det stödet behöver inte godkännas av läraren.

Samordnaren kan även lämna rekommendationer om stöd, som den berörda läraren sedan beslutar om. Det kan till exempel handla om alternativa examinationsformer och förlängd tid vid inlämningsuppgifter och hemtentamen.

På högskolans socionomprogram har lärarlaget kommit överens om att, när det inte strider mot kursplanen och övriga kurskrav, följa även samordnarens rekommendationer om särskilt pedagogiskt stöd.

Överenskommelsen innebär att lärarna har en gemensam grund för hur rekommendationerna ska hanteras. Den skapar också bättre förutsättningar för studenterna, genom att främja lärande och lika villkor.

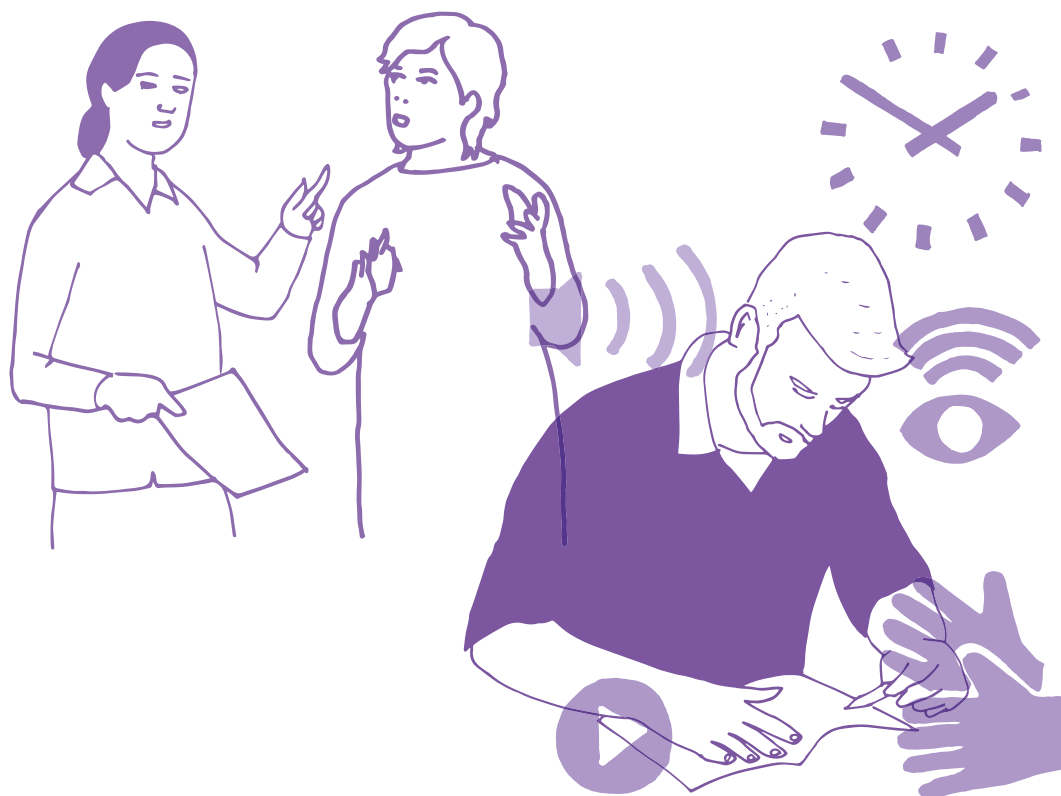
Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Emma Pavlov, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 036-10 11 69

E-post: emma.pavlov@ju.se

Högskola/universitet: Högskolan i Jönköping

Samlat stöd i studieverkstaden Lyktan

En gemensam yta med samlat stöd för alla studenter. Det är syftet med studieverkstaden Lyktan, som startades på Örebro universitetsbibliotek höstterminen 2018.

I Lyktan finns Akademiskt skrivcentrum där studenter kan träffa skrivhandledare och få stöd i sitt akademiska skrivande. Studieverkstaden rymmer också Läs- och skrivstudion, som bemannas av samordnare för pedagogiskt stöd och erbjuder studenter hjälp med bland annat studieteknik och studieplanering. Även bibliotekets personal finns på plats i Lyktan för att hjälpa studenter med informations- och databassökningar.

Verksamheterna har en gemensam drop-in-tid fyra timmar i veckan. En gång i veckan finns även Matematikstugan på plats och ger stöd i matematikstudier.

Tack vare studieverkstaden vet studenterna vid Örebro universitet idag vart de kan vända sig för att få hjälp. Studenterna kan också få svar på olika frågor vid ett och samma tillfälle. Dessutom har ett samarbete

mellan de olika stödverksamheterna fördjupats vilket också gynnar studenterna.

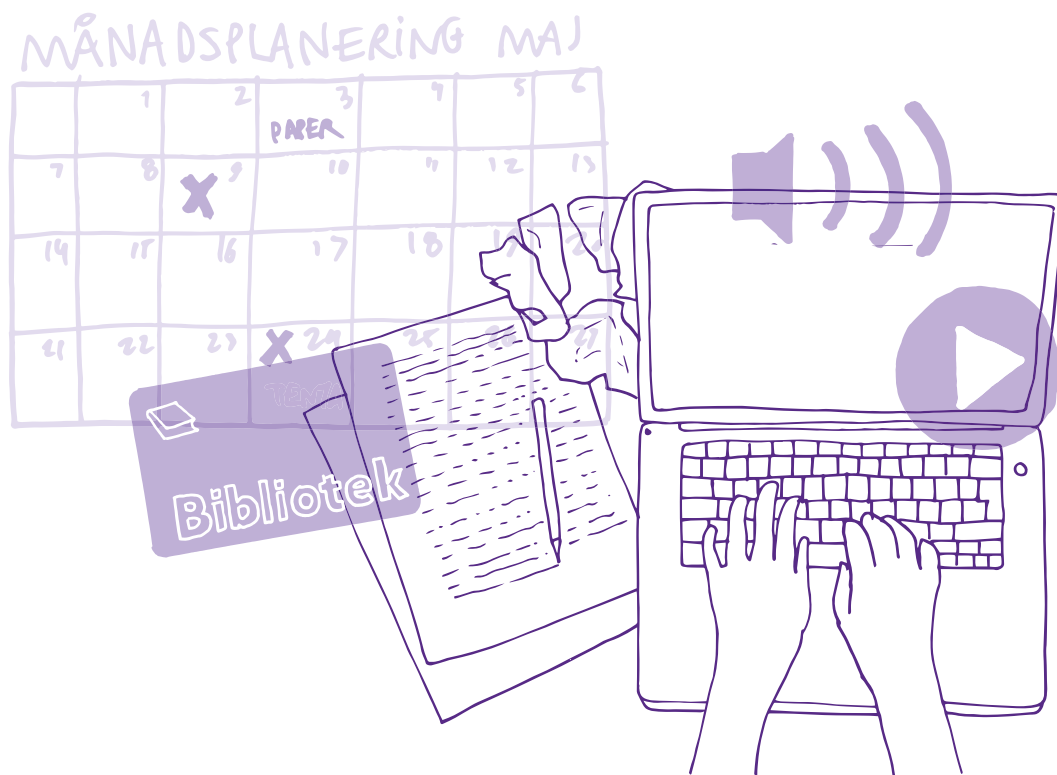
Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Sara Tapper, Funka-handläggare
Telefon: 019-30 13 48
E-post: sara.tapper@oru.se
Högskola/universitet: Örebro universitet

Liknade verksamhet med samlat studentstöd finns även vid Södertörns högskola och Högskolan i Halmstad.

Kontaktperson: Elisabeth Drion, lärare
Telefon: 08-608 40 00
E-post: elisabeth.drion@sh.se
Högskola/universitet: Södertörns högskola

Kontaktperson: Susanne Lindén, handläggare för studenter med funktionsnedsättning
Telefon: 035-16 78 41
E-post: susanne.linden@hh.se
Högskola/universitet: Högskolan i Halmstad

”Hjälp till självhjälp” i Studieverkstaden

”Hjälp till självhjälp” är principen för Studieverkstaden vid Malmö universitet. Här kan studenter få olika former av stöd i studierna, med målet att de självständigt ska kunna utveckla sina förmågor.

I Studieverkstaden har alla studenter tillgång till individuellt skriv- och räknestöd och kan få demonstrationer i hur programvaror kan användas som hjälpmedel. Studenter med funktionsnedsättning har också möjlighet att få riktat stöd av dyslexi- och dyskalkylipedagoger.

Skriv- och matematikstöd

Skrivstödet omfattar allt som ingår i skrivprocessen: från disposition, motivation, röd tråd och referenshantering, till allmän språkhyfsning. Dessutom kan studenten få hjälp att tolka instruktioner och handledarkommentarer, och få tips på studieteknik.

Matematikstöd erbjuds vid två olika fakulteter och utöver det finns ett individuellt matematikstöd för studenter med funktionsnedsättning. Svårigheter i grundläggande matematik kan ha sin grund i olika faktorer, till exempel sociala, psykiska, kognitiva och språkliga. Vid dyskalkyli kan svårigheterna oftast inte tränas bort utan istället fokuserar stödet på olika kompenserande strategier, med studentens egen beskrivning som utgångspunkt.

Demonstration av programvaror

Hjälpmedelsprogram är ofta en förutsättning för att lyckas med studierna. Många studenter söker hjälp för sin funktionsnedsättning sent och känner vid studiестarten inte till de moderna hjälpmedel som finns till hands.

I Skrivverkstaden får de olika hjälpmedelsprogram demonstrerade för sig. Talsyntes- och rättstavningsprogram demonstreras på texter i Word, Adobe och i webbläsare. Olika inställningsmöjligheter visas och en exempeltext med riggade felaktigheter rättas. Studenten får också ta del av användbara appar, till exempel diktafon-, dikterings-, talsyntes- och översättningsappar, med mera.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Ingemar Pettersson, dyslexipedagog

Telefon: 040-665 73 05

E-post: ingemar.pettersson@mau.se

Högskola/universitet: Malmö universitet

Andra goda exempel

Det finns många olika former av insatser som kan öka högskolans tillgänglighet för studenter med funktionsnedsättning och motverka diskriminering. I avsnittet som följer presenteras bland annat några exempel på hur lärosäten tar fram nya metoder och vidareutvecklar stödet till studenter.

Enkätundersökning som grund för utveckling av stöd

Hur upplever studenter den psykosociala arbets- och studiemiljön? För att få mer kunskap om det genomför Lunds tekniska högskola (LTH) en årlig undersökning.

Den digitala enkätundersökningen, som genomförs i nära samarbete med Teknologkåren, ger värdefull information om arbetet med ökad tillgänglighet, inte minst genom fritextsvaren. Tack vare undersökningen och de anställdas erfarenheter har LTH god kännedom om vilka behov som behöver tillgodoses hos studenterna. Det gäller särskilt studenter som har en funktionsvariation.

Undersökningens resultat analyseras och diskuteras i högskolans studiesociala råd och i ledningsgruppen för grundutbildning, där studenter finns representerade. Den har resulterat i följande åtgärder:

- resursrummet Origo – ett tyst rum, inrett med höj- och sänkbart skrivbord, datorplats för arbete i matematikverktyg, ”vanliga” skrivplatser och fåtöljer för vila. För att få tillgång till rummet krävs beslut om pedagogiskt stöd.
- ett mentorsrum, som studenter med beslut om mentorsstöd och deras mentorer har tillgång till.

- ett skrivrum med arbetsplatser för studenter som har behov av höj- och sänkbara skrivbord.
- möjlighet att vid behov låna och boka ståbord i samtliga hus på högskolan.
- ett extra introduktionsmöte för nya studenter som har en funktionsnedsättning. Studenterna erbjuds att komma till universitetet en vecka före terminsstart för att i lugn och ro få information om vilket stöd som finns och vad de kan förvänta sig av studiestarten. Syftet är att göra deras övergång till universitetsstudier så smidig och trygg som möjligt.

Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Beatrice Nordlöf, avdelningschef
ledningsstöd, LTH:s kansli
Telefon: 046-222 71 96
E-post: beatrice.nordlof@lth.lu.se
Högskola/universitet: Lunds universitet

Rethink – en metod för att möta studenter behov

Hur ser behoven ut för studenter med funktionsnedsättning? Vilka hinder upplever de i sin studie-situation? Det är ett av fokusområdena för projektet Rethink: Kau vid Karlstads universitet. Målet är att genom digitala verktyg bidra till att bredda deltagandet i högre utbildning.

I projektet har universitetet utvecklat en metod för att fånga upp behov hos studenter som är underrepresenterade på högskolan, bland utifrån kön, funktionsnedsättning, utländsk bakgrund och studieovan miljö.

Under våren 2019 har fokus legat på studenter med funktionsnedsättning. Drygt 40 studenter har deltagit i en kartläggning och identifierat områden där de upplever hinder. Det gäller bland annat den fysiska miljön, teknik, oro och arbetsbelastning, läs-, skriv- och koncentrationsproblem samt sociala situationer.

Utifrån kartläggningen har studenterna samt personal och externa intressenter fått komma med idéer på lösningar. Några av idéerna har projektet arbetat

vidare med, med målet att omvandla dem till konkreta digitala verktyg som studenterna kan ha nytta av i studievardagen. I metoden ingår även att låta studenterna praktiskt testa de nya verktygen, demonstrera dem i verksamheten, samt förvalta och vidareutveckla dem.

Rethink: Kau är ett tvåårigt projekt som finansieras av Vinnova.

Målgrupp: Studenter med funktionsnedsättning

Kontaktperson: Claes Asker, IT-strateg och projektledare

Telefon: 054-700 18 81

E-post: claes.asker@kau.se

Högskola/universitet: Karlstads universitet

Supported Education – stöd till studenter med psykisk ohälsa

Supported Education (SEd) är en metod för att stödja studenter med psykisk ohälsa i studierna. I ett projekt arbetar Mittuniversitetet för att fler medarbetare inom utbildning och centrala stödfunktioner ska använda metoden i sina kontakter med studenter.

SEd syftar till att öka studenters möjligheter att klara av sina studier trots psykiska funktionshinder. Metoden utvecklades i USA på 1980-talet och går ut på att stödja personer så att de får ökad kompetens, blir framgångsrika och tillfreds i sina vardagsmiljöer. Genom SEd kan psykisk ohälsa förebyggas genom att studenter kan identifiera sina förmågor och behov samt vilka resurser som finns omkring dem. SEd är en proaktiv och förebyggande metod som även avser att förhindra att studenter fastnar i psykisk ohälsa och utanförskap.

Konkret handlar det om att ge stöd och individanpassning så att studenter ska komma över hinder i

studierna och bli bättre på att hantera stress. Stödet har en coachande karaktär och förutsätter studentens eget aktiva engagemang.

Genom projektet vill Mittuniversitetet få mer kunskap om SEd och undersöka förutsättningarna för att använda metoden i verksamheten. Målet är att fler studenter med psykisk ohälsa ska fullfölja sina studier.

Mer information om SEd finns på webbplatsen supportededucation.eu, som drivs av den europeiska föreningen ImpulSE.

Målgrupp: Studenter med psykisk ohälsa respektive neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

Kontaktperson: Maria Warne, lektor

Telefon: 010-142 86 78

E-post: maria.warne@miun.se

Högskola/universitet: Mittuniversitetet

Samverkansinläring får fler att klara studierna

Samverkansinläring innebär att studenter som går samma kurs samlas i mindre studiegrupper och hjälper varandra. På Högskolan Väst används metoden som ett frivilligt komplement till den ordinarie undervisningen.

Samverkansinläring, eller Supplemental Instruction, har visat sig vara en framgångsrik pedagogisk metod. Den används vid flera lärosäten både i Sverige och internationellt för att förbättra studenters studieresultat.

Metoden går ut på att studenter, utanför ordinarie schema, samlas i mindre studiegrupper och hjälper varandra. Passen är öppna för alla studenter som läser kursen och sker under ledning av en student som tidigare gått den. Mötena ersätter inte föreläsningar eller andra läraaktiviteter.

Deltagande i samverkansinläring har visat sig öka andelen studenter som slutför sina kurser.

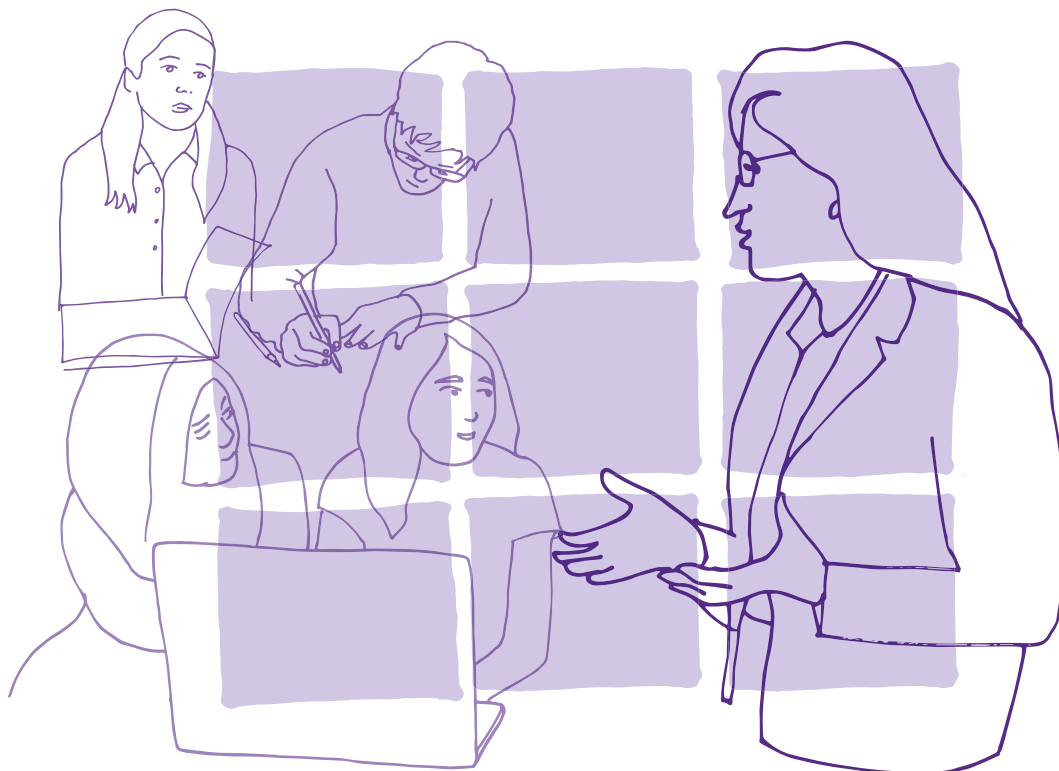
Målgrupp: Alla studenter

Kontaktperson: Maria Erlander, samordnare för pedagogiskt stöd

Telefon: 052-022 36 35

E-post: maria.erlander@hv.se

Högskola/universitet: Högskolan Väst

Anpassningar på program ger studenter stöd i vardagen

Det räcker inte med att en högskola har centrala stödfunktioner. Studenter i behov av stöd behöver även anpassningar på sina program och kurser, och kunskaper hos lärarna de möter. Det är den grundläggande idén bakom ett utvecklingsprojekt vid Karlstads universitet.

Projektet genomförs inom kandidatprogrammet Miljö och säkerhet och bygger bland annat på Ulrika Aspflos pedagogiska material för studerande med funktionsvariationer kopplat till autismspektrumtillstånd.

Projektets första fas innebar att hämta in erfarenheter från bland annat gymnasieskolans arbete med anpassning och stöd. En slutsats: det är bättre att identifiera behov och sätta in stöd tidigt i utbildningen. För att ge lärarna trygghet i mötet med en heterogen studentgrupp är det även viktigt med återkommande samtal bland dem.

Kartläggningen resulterade i ett antal förslag på åtgärder, som i den andra fasen nu implementeras. Bland annat:

- rutiner för att fånga upp behov av stöd tidigt och ge personlig information.
- omexamination enligt rutiner som är gemensamma för programmets kurser.
- tydlig och regelbunden programinformation både muntligt och skriftligt.

- progression och tydliggörande kring skrivutveckling.
- stöd i uppsatsskrivande, genom en särskild lokal och tätare tillgång till handledare.
- en kontaktperson för studenterna.
- regelbundna möten i lärarlaget.
- regelbundna seminarier för pedagogisk utveckling.

En utvärdering pågår, men projektet har fått positiv respons från studenterna och har resulterat i ökad studieframgång. En erfarenhet är att anpassningar som görs på programnivå innebär att de blir en del i utbildningens pågående kvalitetsarbete och i studenternas vardag.

Målgrupp: Alla studenter, särskilt studenter med psykisk ohälsa, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning respektive läs- och skrivsvårigheter

Kontaktperson: Kristin Gustafsson, programledare, kandidatprogrammet Miljö- och säkerhet

Telefon: 054-700 19 28

E-post: kristin.gustafsson@kau.se

Högskola/universitet: Karlstads universitet

Anpassat studiemedel är en tillgänglighetsfråga

Ett viktigt resultat från den stora europeiska undersökningen Eurostudent VI som genomfördes 2016 var att studenter med funktionsnedsättning upplevde ekonomiska svårigheter i betydligt större utsträckning än studenter utan funktionsnedsättning (UHR 2018:5). Sökandestatistik från Centrala studiestödsnämnden (CSN) visade också att det var mycket få studenter som hade ansökt om anpassat studiemedel; 70 personer år 2015 i hela landet, och att beviljandegraden var ca 67 procent.³

Med anledning den höga andelen studenter med funktionsnedsättning som upplever ekonomiska svårigheter valde UHR, att i samband med förfrågan om att bidra med goda exempel, också fråga lärosätena om de informerar studenter om möjligheten till anpassat studiemedel via CSN. Åttiosex procent angav att de gjorde det. De flesta angav att detta gjordes i samtal med enskilda studenterna och på vissa lärosäten informerades det bredare via lärosätets hemsida eller motsvarande.

CSN var en av de myndigheter som erbjöds att bidra med goda exempel och de angav nedanstående exempel för att öka tillgängligheten och minska diskriminering av studenter med funktionsnedsättning. UHR kan även konstatera att CSN har lyft informationen om anpassat studiemedel till förstasidan på sin webbplats sedan Eurostudent VI genomfördes.

3. Studenter med funktionsnedsättning kan i vissa fall få fullt studiemedel för deltidsstudier. Mer information om detta finns på [csn.se](https://www.csn.se).

Fokus på tillgänglighet när CSN tog fram ny webbplats

Tillgänglighet var en viktig del när CSN byggde om csn.se. Bland annat gjordes en tillgänglighetsgranskning inför lanseringen och användare med olika funktionsnedsättningar fick testa webbplatsen.

Under 2017 byggde CSN om den del av myndighetens webbplats som inte kräver inloggning. Arbetet inledes med en förstudie, då den nya webbplatsens syfte formulerades till att vara vägledning och service. Utifrån det skapades vägledande sidor som guidar användarna till efterfrågad information. För att involvera besökarna lanserades först en betasajt parallellt med den gamla webbplatsen. Användarna kunde där lämna synpunkter och förbättringsförslag genom en tyck-till funktion.

Tillgänglighet var en viktig del i utvecklingen. CSN avropade konsult hjälp och arbetade utifrån en checklista med rekommendationer och exempel på hur man utvecklar tillgängligt. Inför lanseringen gjordes en tillgänglighetsgranskning för att kontrollera koden på webbplatsen. Den gav rekommendationer till ändringar, som genomfördes innan den nya webbplatsen lanserades.

Dessutom gjordes användbarhetstester, där användare med olika funktionsnedsättningar – till exempel

synnedsättning, dyslexi och kognitiva funktionsnedsättningar – fick testa olika sidor på webbplatsen.

Alla texter skrevs också om till klarspråk och vissa delar av innehållet, bland annat det som rör studiestöd, skrevs om till ett enklare klarspråk. Detta för att göra informationen tydlig för målgrupper som kan ha både annat modersmål och funktionsnedsättning.

Efter lanseringen av nya csn.se har myndigheten utvecklat sitt arbetssätt och testar webbutvecklingen bland annat med skärmläsare. Målsättningen är att följa tillgänglighetsstandarden WCAG 2.1. CSN jobbar nu vidare med tillgänglighet och är också medlem i International Association of Accessibility Professionals (IAAP).

Målgrupp: Alla studenter, samarbetspartners som skolor och andra myndigheter med flera

Kontaktperson: Anna Emilsson, kommunikatör
Telefon: 060-64 55 67
E-post: anna.emilsson@csn.se
Myndighet: Centrala studiestödsnämnden

**GENERALDIREKTÖRENS
BESLUT****Diarienummer**
1.1.1-00847-2018**Datum**
2019-06-27Utbildningsdepartementet
Kopia till Socialdepartementet
103 33 Stockholm**Postadress**
Box 45093
104 30 Stockholm**Besöksadress**
Wallingatan 2
111 60 Stockholm**Telefon**
010-470 03 00**Org nr**
202100-6487**www.uhr.se**

Rapportering av regeringsuppdraget att sprida goda exempel på åtgärder för att motverka diskriminering av studenter med funktionsnedsättning

Dnr. U2018/00129/GV, U2018/02608/UH

Universitets- och högskolerådet (UHR) fick i uppdrag juni 2018 att sprida goda exempel på genomförda åtgärder för att motverka diskriminering av studenter med funktionsnedsättning och öka tillgängligheten för dessa inom universiteten och högskolorna genom regeringsbeslut U2018/00129/GV, U2018/02608/UH. Regeringsuppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast 30 juni 2019. Den samling goda exempel som UHR har sammanställt ligger som bilaga 1.

UHR har tolkat att syftet med uppdraget att sprida goda exempel är att inspirera lärosätena till utveckling av befintliga åtgärder och verksamheter, eller skapandet av nya.

Goda exempel i syfte att inspirera till verksamhetsutveckling

I propositionen *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken* (prop. 2016/17:188) beskrivs de skärpta lagkrav om vad som avses med diskriminering och ökade krav på hur lärosätena ska arbeta med systematiskt förebyggande arbete (aktiva åtgärder) som bakgrund för uppdraget. Vidare hänvisas till Myndigheten för delaktighet som skriver i en rapport från 2016 att hinder för studenter med funktionsnedsättning kan bero på bristfällig organisering av studiesituationen snarare än studierna i sig.¹

En ytterligare källa som hänvisas till i propositionen lyfter att det saknas kunskap om högre utbildning och funktionsnedsättning, det vill säga om förutsättningarna för studenter med funktionsnedsättning att studera på högskolan, vilket kan innebära att man riskerar att utveckla stöd till studenter med funktionsnedsättning som inte är adekvata.²

¹ mfd.se/stod-och-verktyg/publikationer/rapporter/rapporter-2016/utvardering-och-analys-av-funktionshinderspolitiken-2011-2016/

² universell.no/fileshare/fileupload/2102/Report%20-%20Equity%20in%20Student%20Mobility%20in%20Nordic%20Higher%20Education%20(ESMHE)%20Print%20version.pdf

Arbetets upplägg

Arbetet har bedrivits i projektform genom en myndighetsintern arbetsgrupp.

Referensgrupp med olika kompetenser och perspektiv

För att göra samlingen med de goda exemplen användbar och samtidigt med hög kvalitet inrättade UHR en referensgrupp med olika kompetenser och perspektiv. Gruppen har på ett avgörande och förtjänstfullt sätt bidragit till arbetet.

Referensgruppen bestod av representanterna Malin Dahlström och Linnea Brisling för Sveriges förenade studentkårer (SFS), SA-chefer Marie Brorson (LnU) och Jerker Dahne (SU), samordnare Karina Arvidsson (UmU) och Emma Pavlov (HJ), båda medlemmar i Nationella referensgruppen för Stockholms universitets särskilda åtagande "Nationella medel för särskilt pedagogiskt stöd". Victoria Smedman (initialt Monica Klasén McGrath) representerade Funktionsrätt Sverige som samordnar ett stort antal funktionsrättsförbund och Åsa Nordström från Myndigheten för delaktighet. Från nätverket Include medverkade Samuel Heimann. Matti Ridenfeldt som arbetar med studera.nu på UHR deltog också i referensgruppen.

Förfrågan att bidra med goda exempel gick ut till 55 organisationer

UHR bedömde att goda exempel kan finnas inom olika typer av organisationer, varför förfrågan om att bidra med exempel gick ut till 55 olika mottagare. Möjligheten att bidra med goda exempel gavs till alla statliga lärosäten och enskilda utbildningsanordnare, SFS, Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt UHR. För fullständig sändlista, se bilaga 2. Av de 55 tillfrågade organisationerna valde 33 att bidra med sammanlagt ca 75 goda exempel. De inkomna texterna har bearbetats av UHR och har därefter stämts av med respektive kontaktperson.

UHR kan konstatera det har varit ett positivt gensvar och ett angeläget ämne för lärosätena och de övriga mottagarna.

Vad kännetecknar ett gott exempel?

En viktig fråga i det initiala arbetet var att definiera vad som kännetecknar ett gott exempel, något som gjordes i samråd med referensgruppen. I webbformuläret som användes för att samla in underlaget till samlingen (se bilaga 3) angavs att ett gott exempel kunde kännetecknas av ett eller flera av följande;

- det baseras på genomförd behovsanalys
- det har utformats baserat på forskning och beprövad erfarenhet
- det har utformats i samverkan med studenter/intresseorganisationer/expertmyndigheter
- det är förankrat i organisationen och utförs och leds systematiskt utifrån lärosätets likabehandlingsstrategier med sammanhängande rutiner, regler och metoder
- det har utvärderats gentemot studenterna och de uppsatta målen.

Samlingen med goda exempel

Samlingen består av sammanlagt ca 55 goda exempel. De är indelade baserat på åtgärdens eller verksamhetens karaktär:

- Informationsinsatser
- Stöd via mentorer
- Tillgänglig undervisning och studiesituation
- Tillgänglig kurslitteratur

- Tillgänglig examination
- Kompetensutveckling för lärare och personal
- Organisation och struktur som funkar
- Andra goda exempel
- Information om anpassat studiemedel

Med hjälp av de samordnare för studenter med funktionsnedsättning som ingick i referensgruppen har UHR kategoriserat de olika exemplen i **generell tillgänglighet** - bra för alla, nödvändigt för vissa och **riktade insatser** – stöd som i huvudsak ges till enskilda studenter. I vissa fall har det varit svårt att kategorisera och exemplet har då fått höra till båda kategorierna.

Plan för att sprida de goda exemplen

Den samling goda exempel som ligger som bilaga 1 kommer att formges och spridas med start i september 2019. Exempelsamlingen kommer att tryckas för att kunna delas ut i relevanta fora, samt finnas tillgänglig på uhr.se. Den spridning och kommunikation som är inplanerad är följande:

Primär(a) målgrupp(er)	Metod för att sprida exemplen
Lärosätena brett	Informationsmejl med länk till exempelsamlingen till samtliga registratorer för vidare intern spridning, NUAK-konferens september 2019.
Rektorer och andra beslutsfattare	UHR:s nyhetsbrev, Twitter
Universitetslärare	Artikel planerad i tidningen Universitetsläraren
Studentorganisationer	Via SFS
Samordnare för studenter med funktionsnedsättning	Notis i samordnarnas nyhetsbrev
Likabehandlingssamordnare	Presentation på DO:s nätverksträff
Studieadministrativa chefer på lärosätena	Presentation på något av UHR:s SA-chefsmöten ht 19
Studie- och yrkesvägledare	UHR:s nyhetsbrev <i>Nyheter för vägledare</i>
Intresseorganisationer Ev. via Funktionsrätt, MFD	Informationsmejl med länk till exempelsamlingen
Myndigheter med ansvar inom området (MYD, SPSM, MTM)	UHR:s nyhetsbrev, riktat mejlutskick

UHR kommer att aktivt sprida resultatet via olika UHR konferenser och seminarier samt via sociala medier.

Information till studenterna om anpassat studiemedel

Ett viktigt resultat från den stora europeiska undersökningen Eurostudent VI som genomfördes 2016 var att studenter med funktionsnedsättning upplevde ekonomiska svårigheter i betydligt större utsträckning än studenter utan funktionsnedsättning. Sökandestatistik från CSN visade också att det var mycket få studenter som hade ansökt om anpassat studiemedel, 70 personer år 2015 i hela landet, och att beviljandegraden var ca 67 procent. UHR kan konstatera att CSN har lyft informationen om anpassat studiemedel till förstasidan på sin webbplats sedan dess.

Med anledning den höga andelen studenter med funktionsnedsättning som upplever ekonomiska svårigheter valde UHR att i webbformuläret ställa en fråga till lärosätena om de informerar studenter om möjligheten till anpassat studiemedel via CSN. Åttiosex procent angav att det gjorde det. De flesta angav att detta gjordes i samtal med enskilda studenterna och på vissa lärosäten informerades det bredare via lärosätets hemsida eller motsvarande.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Karin Röding efter föredragning av utredare Karin Holmvall i närvaro av avdelningschef Tuula Kuosmanen.

Karin Röding

Karin Holmvall, föredragande

Bilaga 1	Samlingen En högskola för alla – goda exempel som ökar tillgängligheten och motverkar diskriminering av studenter med funktionsnedsättning.
Bilaga 2	Sändlista för förfrågan att bidra med goda exempel
Bilaga 3	Webbformuläret som användes för att samla in de goda exemplen

Expedieras till
Utbildningsdepartementet
Kopia till
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.